

PASAULES POLITIKAS AKTUALITĀTES

Ineta Ziemele

**EIROPAS PADOME –
Latvijas partneris Eiropas norisēs**

Latvijas Ārpolitikas institūts
Rīga • 1996

Latvijas Ārpolitikas institūts (LĀI) ir neatkarīga, sabiedriska bezpeļņas organizācija, kas veic Baltijas drošības jautājumu izpēti, rīko lekcijas, seminārus un apmaiņas programmas, publicē zinātniskus, informatīvus un izglītojošus izdevumus. Institūtam ir specializēta bibliotēka.

Ārpolitikas institūts nepretendē uz savu īpašu nostāju publikācijās aplūkotos jautājumos;
par katras publikācijas saturu ir atbildīgs tās autors.

Ineta Ziemele

*Eiropas padome – Latvijas partneris Eiropas norisēs
(The Council of Europe: Latvia's Partner in European Affairs)*

ISBN 9984 – 583 – 00 – 7

© Latvijas Ārpolitikas institūts, 1996

Zinātniskais redaktors *Atis Lejiņš*
Teksta redaktore *Maruta Dzērve*
Vāka dizains: *Dace Bormane*
Datortipogrāfija: *Jānis Deksnis*

Grāmata izdota ar Zviedrijas valdības atbalstu

LĀI LATVIJAS ĀRPOLITIKAS INSTITŪTS
Latvian Institute of International Affairs

Brīvības bulvāris 32, Rīga, LV-1716, Latvia. Tel: 729 22 97, fax: 782 80 89, e-mail: ljalai@lanet.lv

SATURS

Ievads	4
1. Eiropas padomes izveidošana	9
1.1. Eiropas integrācijas ideja pēckara gados	9
1.2. Funkcionālisms un federalisms	10
1.3. Eiropas padomes Statūti	11
2. Eiropas padomes institūcijas	15
2.1. Ministru komiteja	15
2.2. Parlamentu asambleja	18
2.3. Sekretariāts	24
2.4. Eiropas cilvēktiesību tiesa	25
3. Eiropas padomes galvenās aktivitātes	35
3.1. Starptautisku līgumu izstrādāšana	35
3.2. Eiropas valstu likumu harmonizēšana	41
4. Cilvēktiesību aizsardzība Eiropas padomē	44
4.1. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas vispārējā daba	44
4.2. Tiesības iesniegt sūdzību	50
5. Eiropas padomes paplašināšanas politika	55
6. Eiropas padome un Latvija	62
Izmantotā literatūra	69
Pielikumi:	70
A. Eiropas organizācijas: kas ir kas?	70
B. Eiropas padomes Statūti	72

IEVADS

Eiropa ir reģions, kur tādiem jēdzieniem kā nacionālisms un valstiskā suverenitāte tradicionāli ir bijusi noteicoša loma. Tajā pašā laikā tieši Eiropā īstenotie valstu sadarbības veidi formāli ietver sevī daudz lielākus ierobežojumus attiecībā uz katras valsts suverenitāti, nekā tas ir jebkurā citā pasaules reģionā. Tāds ir viens no viedokļiem par Eiropas politisko attīstību.

Valstu pieredze rāda, ka atkarībā no suverenitātes jēdziena izpratnes (kas, protams, nav vienīgais kritērijs) tiek veidota valsts ārpolitika. Ir valstis, kuras uzskata, ka neiesaistīšanās starptautiskos forumos jeb pilnīga neitralitāte vai pat izolacionisms ir labākā garantija valsts suverenitātes saglabāšanai. Jāatzīst, ka mūsdienu savstarpēji tik cieši saistītajā pasaulē šāds ārpolitikas modelis ir liels retums. Pieredze rāda, ka valsts savas intereses var visefektīvāk aizstāvēt, ja tā ir līdzvērtīgās pozīcijās ar citām valstīm un līdzās citām valstīm var ietekmēt starptautiskos procesus, paust savu viedokli uz vienlīdzīgiem un juridiski noteiktiem pamatiem. Līdz ar to mūsdienu izpratnē par valsts suverenitātes pakāpi liecina nevis tas, cik lielā mērā attiecīgā valsts politiski un ģeogrāfiski ir vai nav saistīta ar citām valstīm, bet gan tas spēja pašai piedalīties un iesaistīties pasaules procesos.

Otrā pasaules kara beigās ievadīja jaunu posmu Eiropas vēsturē, ko cita vidū raksturo arī daudzu starptautisku institūciju izveidošanās un attīstība. Runājot par to, kas izraisīja šādu pagrieziena Eiropas politiskajā dzīvē, var minēt četrus galvenos faktorus:

- 1) aktivizējoties valstu savstarpējiem sakariem, bija nepieciešams, lai šī sadarbība kļūst pārskatāmāka un saskaņotāka;
- 2) bija jūtama nepieciešamība pēc reģiona saimnieciskās atjaunotnes, kas nodrošinātu Eiropas ekonomisko lomu un konkurētspēju pasaules tirgū, bet kas ir īstenojama tikai kopīgā darbībā;
- 3) pastāvošā ideoloģija nosliecās par labu vienotas Eiropas jeb Eiropas savienoto valstu idejai, jo pēc pārdzīvotā kara nacionālās valsts ideja bija uz zināmu laiku zaudējusi pievilcību;
- 4) bailes no padomju agresijas Rietumeiropas virzienā.

Minētie dažādie faktori noteica dažādu valstiskas sadarbības organizāciju izveidošanos, un šīs organizācijas izvirzīja savai darbībai plašāk vai šaurāk formulētus mērķus. Kā liecina Eiropas padomes (EP) (*Council of Europe*) Statūti, šī organizācija ir sev izvirzījusi plašus politiskus mērķus. Turpretī Ziemeļatlantijas līguma organizācija (NATO), Rietumeiropas savienība (RES) (*Western European Union*), Eiropas ogļu un tērauda apvienība (EOTA) (*European Coal and Steel Community*), Eiropas atomenerģijas apvienība (EAA) (*European Atomic Energy Community*) un Eiropas asociācija (EA) (*European Community*) savai darbībai izvirzīja daudz šaurāk definētus mērķus.*

Ļoti svarīgi ir prast atšķirt Eiropas padomi (*Council of Europe*) no Eiropas savienības (ES) (*European Union*), jo bieži sastopama neizpratne, vai tā ir viena un tā pati vai divas dažādas organizācijas.

* Pēc Eiropas savienības līguma spēkā stāšanās šo apvienību mērķi ir ievērojami paplašinājušies.

Eiropas savienību, kura līdz Eiropas savienības līguma (Māstrihtas līguma) parakstīšanai 1992. gadā 7. februārī tika dēvēta par Eiropas asociāciju* līeb Eiropas kopienu. – Red.l, kopš 1995. gada 1. janvāra veido 15 Eiropas valstis. Somija, Zviedrija un Austrija ir Eiropas savienības jaunākās dalībvalstis. Neapšaubāmi, galvenais šīs organizācijas mērķis ir ekonomiskā sadarbība, bet pēdējos gados var runāt par sadarbību arī drošības un ārpolitikas jautājumos un iekšlietu un tieslietu jautājumos. Viena no Eiropas savienības iekšējām institūcijām ir ES valstu vadītāju Eiropas Padome (*European Council*), kuru veido Eiropas savienības valstu vadītāji un kuras pamatuzdevums ir noteikt savienības attīstības pamatvirzienus un vadlīnijas. Tā tika juridiski formalizēta 1987. gadā, pieņemot Vienoto Eiropas aktu.

Latvija ir noslēgusi brīvās tirdzniecības līgumu ar abām Eiropas apvienībām un asociāciju,** kuras visas trīs kopā veido Eiropas savienības pirmamatu. Minētais līgums stājās spēkā 1995. gada 1. janvārī. Nākamais solis bija asociētās valsts statusa iegūšana Eiropas savienībā. 1995. gada 12. jūnijā Luksemburgā tika parakstīts Eiropas līgums, ar kuru Latvijai ir piešķirts asociētās valsts statuss.

Pēc Māstrihtas līguma spēkā stāšanās Eiropas savienība ir ieceļējusi paplašināt savu darbības loku, iekļaujot tajā ārpolitiku, drošības politiku, iekšlietu un tieslietu jautājumus.

* Nosaukumu "Eiropas asociācija" mēdza attiecināt ne vien uz pašu asociāciju, bet arī uz visām trim organizācijām kopumā, t.i., Eiropas asociāciju, Eiropas ogļu un tērauda apvienību un Eiropas atomenerģijas apvienību.

** Eiropas ogļu un tērauda apvienība, Eiropas atomenerģijas apvienība un Eiropas ekonomiskā asociācija (Eiropas asociācija).

Ņemot vērā, ka Eiropas padome jau kopš 1950. gada ir darbojusies, lai sekmētu savu dalībvalstu politisko vienotību, šās organizācijas ilgā pieredze ir noderīga Eiropas savienībai. Politiskā līmenī jau ir noteikts, ka neviena valsts nevar kļūt par Eiropas savienības pilntiesīgu dalībvalsti, ja tā nav Eiropas padomes dalībvalsts. Tomēr Eiropas savienības līgumā šī politiskā vienošanās vēl nav tiesiski formulēta. Acīmredzot, tuvākajā laikā Eiropas padome varētu iesniegt Eiropas savienībai šo priekšlikumu. Tādējādi aktivizētos dialogs starp abām organizācijām.

Latvija savu lūgumu par uzņemšanu Eiropas padomē iesniedza 1991. gada 13. septembrī, un jau 18. septembrī Latvijas delegācijai tika piešķirts speciālā viesu statuss Eiropas padomes Parlamentu asamblejā.

Ar Latvijas uzņemšanu Eiropas padomē 1995. gada 10. februārī noslēdzas viens attīstības loks, kopš Latvija ir atguvusi savu neatkarību. Šis fakts nozīmē, ka Latvija formāli ir atgriezies Eiropas valstu vidū, bet priekšā vēl ir liels darbs: jāsakārto un jāattīsta valsts tā, lai tās tiesību, politiskā un saimnieciskā sistēma darbotos saskaņā ar Eiropas standartiem.

Šā darba mērķis ir sniegt visaptverošu pamatinformāciju par Eiropas padomi un tās lomu Eiropas valstu reģionālajā sadarbībā, kā arī sniegt ieskatu par to, kāds ir bijis Latvijas ceļš uz šo organizāciju.

Šā darba pirmā nodaļa sīkāk iepazīstina ar Eiropas padomes izveidošanās priekšnoteikumiem un Statūtiem, kuri ir organizāci-

jas konstitūcija un nosaka tās pilnvaras. Otrajā nodaļā aprakstītas Eiropas padomes institūcijas – to uzbūve, funkcijas un loma. Trešā nodaļa veltīta organizācijas tiesību sistēmas veidošanai un tās ietekmei uz dalībvalstu tiesību sistēmām. Ceturtajā nodaļā raksturots galvenais Eiropas padomes mērķis – cilvēktiesību aizsardzība, pievēršoties starptautiskajiem līgumiem šajā jautājumā un izveidotajiem cilvēktiesību aizsardzības mehānismiem. Piektā nodaļa veltīta Eiropas padomes paplašināšanas politikai. Pedējā, sestajā nodaļā aplūkotas Latvijas un Eiropas padomes attiecības.

1. EIROPAS PADOMES IZVEIDOŠANA

1.1. Eiropas integrācijas ideja pēckara gados

Pēc otrā pasaules kara ideju par Eiropas politisko savienību popularizēja daudzas nacionālās un starptautiskās organizācijas, piemēram, Vienotās Eiropas kustība (*United Europe Movement*), Eiropas federalistu savienība (*European Union of Federalists*) un Ekonomiskā līga Eiropas sadarbībai (*Economic League for European Co-operation*). 1947. gadā daudzas no tām apvienojās, izveidojot kustības "Eiropas savienībai" starptautisko komiteju. Komiteja 1948. gadā Hāgā rīkoja Eiropas kongresu. Lai arī šīm kustībām bija nevalstisks raksturs, tomēr kongresa rezolūcija, kurā tika izteikti centieni pēc vienotas Eiropas, rosināja valdības konkrētai rīcībai.

1948. gada martā tika izveidota Briseles līguma organizācija, kura vēlāk pārtapa tagadējā Rietumeiropas savienībā (RES). Tās Konsultatīvā padome izveidoja komiteju, kuras uzdevums bija studēt visus priekšlikumus par Eiropas savienības izveidošanu.

Tieši šajā komitejā tika izstrādātas rekomendācijas un iezīmētas aprises jaunajai politiskajai organizācijai. Rekomendācijas tika iesniegtas Briseles līguma organizācijas valstu, kā arī Īrijas, Itālijas, Dānijas, Norvēģijas un Zviedrijas vēstnieku konferencē. Šā procesa rezultātā 1949. gada 5. maijā desmit Eiropas valstis – Beļģija, Dānija, Francija, Īrija, Itālija, Lielbritānija, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija un Zviedrija – parakstīja Eiropas padomes Statūtus.

1.2. Funkcionālisms un federālisms

Eiropas integrācijas jautājumā tika izstrādātas vairākas stratēģijas, kā izveidot Eiropas savienotās valstis. Gluži dabiski, pretejus viedokļus pauda tā saucamie federālisti un nacionālisti, taču arī starp federālistiem nebija vienotības. Viena daļa federālistu uzskatīja, ka ir nepieciešams ievēlēt dibināšanas asambleju, kura izstrādātu Eiropas konstitūciju. Kā viens no šīs idejas proponentiem minams itāļu federālists Altiero Spinelli. Otri savas stratēģijas centrā izvirzīja domu, ka jāmeklē tādi jautājumi, kuros valstis ir gatavas vienoties kopīgam darbam. Viņi uzskatīja, ka nav iespējams vienā mirklī pārveidot tradicionālo neatkarīgo nacionālo valstu sistēmu. Šis virziens tiek dēvēts par funkcionālismu. Funkcionālisms nosaka, ka ir jārealizē tā saucamā sektorālā pieeja, kad vispirms jāatrod veids, kādā sadarboties vienā ekonomikas jautājumā. Pēc pirmā jautājuma seko nākamais. Tādējādi, apgūstot vienu saimniecisko sektoru pēc otra, tiek panākts iecerētais rezultāts. Funkcionālisma uzvaru, izvēloties metodi Eiropas reģionālās sadarbības īstenošanai, noteica dažādi apstākļi, kā arī Dānijas, Norvēģijas un Lielbritānijas liela piesardzība jebkādos integrācijas jautājumos.

Eiropas padomes izveidošana tādā formā, kādu nosaka tās statūti, ir to valstu uzvara, kuras atbalstīja funkcionālu pieeju Eiropas vienotības idejai un noraidīja atklātu federāciju. Par vienu no funkcionālisma iezīmēm šīs valstis uzskatīja valstu brīvprātīgu sadarbību, vienlaikus saglabājot pilnīgu suverenitāti organizācijas pieņemto lēmumu izpildē.

Altiero Spinelli atbalstītāji, īpaši Žans Monē, ņemot vērā Eiropas

integrēšanās reālās iespējas un tos faktorus, kuri gan sekmēja, gan kavēja vienotas Eiropas veidošanos visciešākas politiskās sadarbības formā, par integrācijas stratēģiju izraudzījās pakāpeniskumu. Tā kā pēc otrā pasaules kara Eiropas valstis vienoja kopīgas ekonomiskās vajadzības, tad visreālākā šķita Robēra Šumana plāna iedzīvināšana par Eiropas ogļu un tērauda apvienības (EOTA) izveidošanu. Francija, Vācija, Itālija, Holande, Beļģija un Luksemburga, parakstot EOTA dibināšanas lūgumu, apņēmas izveidot kopīgu, zināmā mērā no valstīm neatkarīgu institūciju ogļu un tērauda ieguves un pārstrādes politikas kopīgai noteikšanai.

Līdz ar to minētās sešas valstis izveidoja ciešu sadarbības formu konkrētajā saimnieciskajā jomā, atstājot vispārīgus politiskās dabas jautājumus Eiropas padomei. Starptautisko tiesību teorijā šos sarežģītos sadarbības formu meklējumus klasificē vienkārši. Par kritēriju izvēloties starptautisko organizāciju mērķus, tās grupē vai nu organizācijās, kuru mērķiem ir vispārējs politisks raksturs, vai arī organizācijās, kuru mērķiem ir ierobežots raksturs, t.i., ekonomiskā sadarbība vai sadarbība aizsardzības jautājumos.

1.3. Eiropas padomes Statūti *

Eiropas padomes Statūtu preambulā dibinātājvalstis deklarē, kāpēc tās uzskata par nepieciešamu šādas organizācijas izveidošanu. Pirmkārt, valstis uzskata, ka demokrātiskas valsts ideālu

* Statūtu pilns teksts ievietots B pielikumā

uzturēšanai "ir nepieciešams radīt ciešākas saites starp visām līdzīgi domājošām Eiropas valstīm". Praksē tas nozīmē tādas organizācijas izveidošanu, kura ciešāk apvieno Eiropas valstis.

Eiropas padomes mērķi, kas noteikti Statūtu 1. paragrāfā, ir "panākt lielāku vienotību starp tās dalībniecēm to ideālu un principu nodrošināšanai un īstenošanai, kuri veido šo valstu kopējo mantojumu un veicina to ekonomisko un sociālo progresu".

Šis mērķis tiks īstenots ar organizācijas institūciju palīdzību, "apsprīžot jautājumus, kuri skar visu dalībvalstu intereses, noslēdzot līgumus un kopīgi darbojoties ekonomikas, sociālajā, kultūras, zinātnes, tiesību un administratīvajā jomā, kā arī cilvēktiesību un pamatbrīvību saglabāšanā un tālākā īstenošanā".

Šis paragrāfs nosaka arī, ka organizācija nenodarbojas ar nacionālās aizsardzības jautājumiem. To daļēji noteica fakts, ka tajā laikā jau darbojās Ziemeļatlantijas līguma organizācija, kā arī tas, ka dažas neitrālās valstis, piemēram, Īrija, Austrija un Zviedrija, nevēlējās piedalīties nevienā militārā blokā.

Lai gan mērķi ir ļoti plaši, to īstenošanas metodes ir tikai divas – diskusijas un līgumi.

Runājot par to, kuras valstis var būt Eiropas padomes dalībnieces, Statūti nošķir trīs kategorijas:

- 1) dibinātās valstis;
- 2) uzņemtās valstis;
- 3) asociētās valstis.

Pie pirmās grupas pieder jau nosauktās desmit Statūtu parakstītās valstis. Attiecībā uz pārējām Eiropas valstīm Statūtu 4. paragrāfs nosaka, ka "jebkuru Eiropas valsti, kura tiek uzskatīta par spējīgu un kura vēlas pildīt 3. paragrāfa noteikumus, Ministru komiteja var uzaicināt kļūt par dalībnieci". Piektais paragrāfs nosaka, ka valstij ir iespējams kļūt par asociēto dalībnieci, pēc Ministru komitejas uzaicinājuma, ja šī komiteja uzskata, ka valsts spēj un vēlas ievērot 3. paragrāfa noteikumus, bet asociētajai dalībvalstij ir tiesības būt pārstāvētai tikai vienā no Eiropas padomes galvenajām institūcijām – Parlamentu asamblejā.*

Trešā paragrāfa noteikumi paredz, ka valstij, lai tā varētu pretendēt uz dalībvalsts statusu, ir jāpārlicina organizācijas institūcijas – Parlamentu asambleja un Ministru komiteja, – ka šajā valstī valda tiesiskuma princips, ka visi indivīdi tas jurisdikcijā var baudīt savas cilvēktiesības un fundamentālās brīvības un ka valsts ir gatava sekmēt Eiropas padomes mērķu īstenošanu. Praksē Ministru komiteja ir uzstādījusi valstīm pretendētām zināmas prasības attiecībā uz to ekonomisko sistēmu un sekojusi, kā tiek īstenotas tādas svarīgas politiskās prasības kā plurālisma un demokrātijas nostiprināšana. Organizācijas darbības gaitā ir precizēta un papildināta uzņemšanas procedūra – kā saturā, tā arī formā. Piemēram, 1951. gadā Ministru komiteja savā rezolūcijā noteica, ka tā konsultēsies ar Parlamentu asambleju, pirms uzaicināt kādu valsti kļūt par Eiropas padomes dalībnieci.

Statūtu septītais paragrāfs atļauj valstīm izstāties no organizācijas. Tas ir jādara pirms organizācijas finansu gada beigām, par savu

* Ir jāpievērš uzmanība faktam, ka EP Statūtos kā viena no tās institūcijām tiek minēta Konsultatīvā asambleja, bet praksē šī institūcija tiek saukta par Parlamentu asambleju.

nodomu paziņojot organizācijas ģenerālsēdētājam finansu gada pirmo deviņu mēnešu laikā. Grieķija izmantoja šīs tiesības 1969. gadā. Tajā pašā laikā Ministru komiteja ir tiesīga par nopietniem 3. paragrāfa pārkāpumiem apturēt valsts pārstāvību organizācijas institūcijās vai arī uzaicināt valsti izstāties no organizācijas. Arī šajā gadījumā Ministru komitejai ir pienākums konsultēties ar Parlamentu asambleju. Valsts darbības apturēšana organizācijā ir paredzēta kā sankcija, ja attiecīgā valsts nepilda savas finansiālās saistības.

Eiropas padomes izveidošana bija ievērojams starptautisks politisks notikums ne tikai tās mērķu dēļ, bet arī iekšējo institūciju veidošanas ziņā. Ministru komiteja ir tradicionāla valdību pārstāvju institūcija, toties Parlamentu asambleja aizsāka jaunu tradīciju, ieviešot jaunu institucionālo formu, kuru veido dalībvalstu parlamentu pārstāvji. Statūtos tiek nosauktas tikai šīs divas institūcijas, bet svarīga loma organizācijas darbā ir gan sekretariātam, gan vairākām amatpersonām.

2. EIROPAS PADOMES INSTITŪCIJAS

2.1. Ministru komiteja

Ministru komiteja ir tradicionāla tipa institūcija, tas ir, tajā tiek pārstāvētas dalībvalstu intereses valdību līmenī. Katrai organizācijas dalībvalstij ir viens pārstāvis šajā komitejā, un parasti tas ir ārlietu ministrs vai alternatīva persona, kurai, ja vien iespējams, jābūt attiecīgās valsts valdības loceklim. Katras valsts pārstāvim ir viena balss. Šie jautājumi tiek regulēti Eiropas padomes Statūtu 14. paragrāfā.

Lai gan Statūtu 14. paragrāfs tika rakstīts, pamatojoties uz ļoti optimistisku pārlicību, ka organizācijai būs svarīga loma vienmēr, tomēr prakse ir pierādījusi, ka ikdienā valstu ārlietu ministri ir aizņemti ar svarīgākām lietām nekā darbs komitejā. Komiteja sanāk uz savām sēdēm divas reizes gadā, lai gan saskaņā ar Statūtiem tas var notikt pat tikai vienu reizi gadā. Praksē ir noticis tā, ka bez jebkāda pilnvarojuma valsts var sūtīt uz Ministru komitejas sēdēm arī ārlietu ministra vietniekus. Vārds "vietnieki" šeit tiek saprasts plašākā nozīmē: tie var būt ne tikai paša ārlietu ministra vietnieki, bet arī aizstājēji no valdības vai valstu pastāvīgo pārstāvniecību vadītāji, kuri ir akreditēti Eiropas padomē un kuriem ir visas pilnvaras valsts vārdā pieņemt lēmumus. Pēdējo gadu pārmaiņas bijušajā socialistisko valstu blokā ir ienesušas daudz pārmaiņu arī Eiropas padomē, piešķirot jaunu lomu un uzliekot citu atbildību tās institūcijām šajā jaunajā vidē, kas ir izveidojusies Eiropā.

Ministru komitejas lēmumi vairumā jautājumu tiek pieņemti ar to valstu, kurām obligāti ir jāpiedalās komitejas sēdēs, pārstāvju vienbalsīgu balsojumu un pārējo valstu, kuras drīkst piedalīties komitejas sēdēs, pārstāvju balsu vairākumu. Procedūras jautājumi tiek izlemti ar vienkāršu balsu vairākumu, bet daži jautājumi var tikt izlemti ar divām trešdaļām balsu. Piemēram, lēmumi par jaunu dalībvalstu uzņemšanu, budžeta apstiprināšanu, rekomendācijas Statutu papildināšanai un lēmumi jautājumos par Cilvēktiesību komitejas (kas ir viena no Eiropas padomes institūcijām) konstatējumiem tiek pieņemti ar divu trešdaļu balsu vairākumu. Atšķirībā no Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Drošības padomes sarežģītās balsošanas sistēmas, kas visus jautājumus iedala divās grupās – procedūras jautājumos un jautājumos pēc būtības, – un kur, lai piešķirtu jautājumam vienu no šiem statusiem, valstīm vēl jānobalso, Eiropas padomes Statūtu 20. paragrāfā ir noteikts konkrēti, kāds balsojums par kādu jautājumu loku ir nepieciešams.

Eiropas padomes Ministru komitejā, tāpat kā, piemēram, Eiropas savienības Padomē vai Eiropas drošības un sadarbības organizācijā (EDSO), spēkā esošais vienbalsīguma princips ļoti bieži radīja grūtības, jo šis princips dod veto tiesības jebkurai komitejas dalībvalstij jebkura jautājuma nobalsošanā un tādējādi var aizkavēt komitejas darbu. Lai stāvokli atvieglotu, drīz pēc organizācijas nodibināšanas valstis piekrita tā saucamajai daļējās vienošanās sistēmai (sk. pielikumu B, 77.lpp.), kas atļauj valstīm, kuras atbalsta kādu priekšlikumu, virzīt to tālāk bez to valstu līdzdalības, kuras šo priekšlikumu neatbalsta.

Ministru komitejas funkcijas ir ļoti plašas. Saskaņā ar Eiropas

padomes Statūtu 15. paragrāfu:

- a) Ministru komiteja pēc Konsultatīvās asamblejas* rekomendācijas vai pēc savas iniciatīvas apspriež darbības, kuras ir nepieciešamas Eiropas padomes izvirzītā mērķa sasniegšanai, arī konvenciju vai līgumu slēgšanu un valdību akceptu kopīgai politikai attiecībā uz konkrētiem jautājumiem. Tās secinājumi tiek nodoti dalībvalstīm ar ģenerālsekretāra starpniecību;
- b) attiecīgos gadījumos komitejas lēmumi var būt izteikti rekomendāciju veidā dalībvalstu valdībām un komiteja var lūgt dalībvalstu valdības informēt to par darbībām, kuras ir veiktas atkarā ar minētajām rekomendācijām."

Tātad Ministru komiteja nav tiesīga pieņemt lēmumus, kas būtu obligāti dalībvalstu valdībām, tā ir pilnvarota tikai pieņemt rekomendējoša rakstura dokumentus. Tas liecina, ka Ministru komiteja nekādā gadījumā nevar salīdzināt ar izpildinstitūciju valsti vai ar Eiropas savienības Padomi. Plašās funkcijas ir kombinētas ar ierobežotām pilnvarām, jo vienīgie jautājumi, kuros komiteja var pieņemt juridiski saistošus lēmumus, ir Eiropas padomes iekšējās kārtības jautājumi. Tādējādi tā var lemt par visiem nepieciešamajiem finansu un administratīvajiem pasākumiem.

Prakse ir parādījusi, ka bieži vien Parlamentu asambleja darbojas lēmumu iniciatores lomā. Tas zināmā mērā liecina par grūtībām Ministru komitejas ietvaros atrast kopīgu valodu un pamatus sadarbībai. Parlamentu asamblejas it kā radikālākā nostāja ir atbūvēta jau pašas organizācijas pamatos – Statūtos. Parlamentu asambleja nav tiesīga pieņemt saistošus lēmumus, bet tā var ļoti

* Sk. zemsvītras piezīmi 13. lappusē.

daudz ierosināt. Eiropas padomes ietvaros tikai dalībvalstis pašas var izstrādāt un vienoties par juridiskām saistībām. Liela nozīme parlamenta lomas un ietekmes veidošanā ir Parlamentu asamblejas prezidentam. Komitejai darbā palīdz pamatīgi izveidotais pakļauto komiteju un citu specializēto institūciju tīkls, kurā darbojas valdību eksperti. Šīm pakļautajām institūcijām gandrīz visām ir pastāvīgs raksturs.

2.2. Parlamentu asambleja

Eiropas padomes Parlamentu asambleja ir vēsturē pirmā Eiropas reģiona asambleja. Parlamentu asamblejas uzbūve ir visai nepārasta. Katru dalībvalsti asamblejā pārstāv 2 līdz 24 pārstāvji atbilstoši šās valsts iedzīvotāju skaitam. Pašreiz Parlamentu asamblejā ir 38 valstu parlamentu delegācijas.

EP dalībvalstis un to pārstāvju skaits Parlamentu asamblejā (1995.gada decembrī)

Andora	2	Lietuva	4	Holande	7
Lihtenšteina	2	Dānija	5	Portugāle	7
Sanmarīno	2	Moldova	5	Ungārija	7
Igaunija	3	Norvēģija	5	Rumānija	10
Islande	3	Slovākija	5	Polija	12
Kipra	3	Somija	5	Spānija	12
Latvija	3	Austrija	6	Turcija	12
Luksemburga	3	Bulgārija	6	Francija	18
Maķedonija	3	Sveice	6	Itālija	18
Malta	3	Zviedrija	6	Lielbritānija	18
Slovēnija	3	Beļģija	7	Vācija	18
Albanija	4	Čehija	7	Ukraina	24
Īrija	4	Grieķija	7		

kopš 1951. gada valstu pārstāvjus Parlamentu asamblejā ievēl valstu parlamentī. Statūtu 25. paragrāfa (a) punkts paredz iespēju katras valsts parlamentam pašam noteikt procedūru, pēc kādas izraudzīties pārstāvjus Parlamentu asamblejā. Statūti nosaka, ka pārstāvjiem ir jābūt tās valsts pilsoņiem, kuru tie pārstāv, bet tiem nav katrā ziņā jābūt parlamentāriešiem. Tas nozīmē, ka ir dotas visas iespējas tiešām vēlēšanām, jo jebkura valsts var noteikt ar likumu, ka tās pārstāvji Parlamentu asamblejā varētu būt ievēlēti vispārējās vēlēšanās. Tādā gadījumā tas atgādinātu Eiropas savienības parlamentu, kurā deputāti kopš 1979. gada tiek ievēlēti vispārējās vēlēšanās, t.i., ar klasisko parlamenta veidošanas paņēmieni.

Tomēr prakse rāda, ka delegācijas vienmēr tiek veidotas no valstu parlamentu deputātu vidus ar noteikumu, ka tie pārstāv to politisko spēku spektru, kas ir noteicošais parlamentā. Savukārt Strasbūrā, Eiropas padomes mītnē, valstu delegāciju locekļiem Parlamentu asamblejā sedvietas ir sagrupētas nevis pēc valstīm, kurus viņi pārstāv, bet gan pēc viņu piederības pie konkrētiem politiskiem spēkiem. Tādējādi asamblejā ir parstāvēti socialisti, Eiropas tautu partija, Eiropas demokrātiska grupa, liberāļi, demokrātu un reformatoru grupa un Eiropas kreiso apvienība.

Tiesības balsot kā indivīdam – tādejādi ne tieši, ne netieši neiesaistot savu valsti nekādās saistībās – dod pārstāvjiem ievērojamu brīvību, kas prasa lielu pašdisciplīnu un mēra sajūtu.

Asamblejas galvenais darbs ir padomu došana, jo Statūtu 22. paragrāfs nosaka, ka asambleja ir padomdevēja institūcija ar tiesībām pieņemt rekomendācijas Ministru komitejai. Asamblejā

apspriežamo jautājumu loku ierobežo vienīgi Eiropas padomes Statūti. Taču prakse ir parādījusi, ka bieži vien asamblejai ir tieksme šo ierobežojumu tulkot visai brīvi. Tā, piemēram, kā zināms, nacionālas drošības jautājumi nav Eiropas padomes kompetencē. Neraugoties uz to, 1950. gadā asambleja aicināja izveidot vienotu Eiropas armiju, līdz Ministru komiteja atgādināja, ka Statūtos šis jautājums ir izslēgts no organizācijā lenjamo jautājumu loka. Asambleja neapšaubāmi spriež par ļoti plašu jautājumu loku, kas parasti saistās ar aktuālām vai potenciālām sabiedrības problēmām, kā arī ar daudziem starptautiskās politikas aspektiem.

Asamblejas slēdzieni tiek noformēti rekomendāciju veidā. Lai pieņemtu rekomendāciju, ir nepieciešams, lai par tās tekstu nobalsotu divas trešdaļas dalībvalstu pārstāvju. Slēdzieni var tikt formulēti arī kā rezolūcijas vai viedokļi, kuru pieņemšanai ir nepieciešams vienkāršs balsu vairākums. Lielas atšķirības starp šiem dokumentiem nav, izņemot lietotos terminus. Tomēr rekomendācijas parasti aicina Ministru komiteju uz konkrētu darbību. Rezolūcijas neko tādu neprasa, savukārt viedokļi tiek izteikti jautājumos, par kuriem Ministru komiteja ir prasījusi izteikt viedokli.

Svarīgākais ir tas, ka asambleja nevar pieņemt komitejai vai dalībvalstij saistošus lēmumus. Asamblejas darbībai ir virzošs raksturs. Tajā pašā laikā tik ilgi, kamēr asambleju veidos nacionālo parlamentu delegācijas, tā būs tālu no istena Eiropas parlamenta ar likumdošanas tiesībām. Jebkura nacionāla parlamenta legimitātes avots ir vispārējas vēlēšanas, kuru rezultātā tauta izveido šo institūciju. Parlamenta legimitāte ir pamatā tam, ka parlaments

ir tiesīgs pieņemt likumus, kuri ir saistoši visiem konkrētas valsts teritorijā. Eiropas padomes Parlamentu asamblejai šādu pilnvaru nav nedz no valstu iedzīvotāju puses, nedz no organizācijas Statūtu viedokļa.

Statūti nosaka, ka asambleja sanāk uz sesiju vienreiz gadā. Sesija parasti ilgst vienu mēnesi. Parasti katra gada sesija ir sadalīta trīs daļās. Deputāti sanāk ap Jauno gadu, pavasarī un rudenī. Ar Ministru komitejas piekrišanu asambleja var noturēt ārkārtas sesijas.

Asambleja ievēl uz trim gadiem savu prezidentu no pārstāvju vidus. Tiek ievēlēti arī viceprezidenti. Asamblejas prezidents kopā ar viceprezidentiem veido asamblejas biroju.

Asamblejai ir pašai sava elastīga komiteju sistēma. Pastāvīgā komiteja sanāk sesiju starplaikos un to laikā; tā izstrādā darba kārtību, kā arī koordinē citu komiteju darbu. Vispārējās jeb pamatkomitejas darbojas šādos jautājumos:

- politika;
- ekonomika un attīstība;
- sociālie un veselības aizsardzības jautājumi;
- juridiskie un cilvēktiesību jautājumi;
- kultūra, izglītība;
- zinātne un tehnoloģija;
- lauksaimniecība;
- migrācija un bēgļi;
- attiecības ar nacionālajiem parlamentiem un sabiedrību;
- attiecības ar valstīm, kuras nav pārstāvētas Eiropas padomē.

Tiek veidotas arī *ad hoc* komitejas* speciāliem jautājumiem. Tās parasti darbojas arī sesiju starplaikos, tādējādi nodrošinot nepārtrauktu darbu.

Parlamentu asamblejas un Ministru komitejas attiecības nav bijušas vienkāršas, jo asambleja vienmēr ir mēģinājusi būt iniciatore, savukārt komiteja, kuras rekomendācijas ir būtiskākais dokuments valstu valdībām, parasti izrāda zināmu konservatīvismu. Jāatzīst, ka Statūtos ir dažas nepilnības attiecībā uz asamblejas un komitejas darba savstarpējo koordinēšanu. Komitejai ir jāsniedz ikgadējs ziņojums asamblejai par savu darbu. Šajā aspektā svarīgs sasniegums bija Apvienotās komitejas izveidošana no abu institūciju pārstāvjiem, kuri skata tos problēmjautājumus, kas attiecas gan uz Ministru komiteju, gan uz Parlamentu asambleju.

Kopš Eiropas padomes izveidošanas vienmēr aktuāla ir bijusi tās darbības efektivitātes palielināšana. Ir piedāvāti daudzi organizācijas reformu projekti. Viens no viedokļiem bija tāds, ka organizācijai jāizkustas no tā sastinguma, kad galvenā vērība tika veltīta vienīgi Eiropas politiskajai vienotībai. Jāpievērš lielāka uzmanība sociālajiem un tehnoloģijas jautājumiem.

Ņemot vērā organizācijas jaunās dalībvalstis, kopš 90. gadu sākuma politiskās vienotības jautājums atkal ir atguvis savu nozīmi. Tas pats sakāms par standartu saskaņošanu un to vispārējo piemērošanu. Parlamentu asambleja bija iniciatore konkrētu attiecību veidošanā ar postkomunisma valstīm pēc PSRS sabru-

* īpašas, nepastāvīgas komitejas konkrēta jautājuma izskatīšanai

kuma. 1989. gadā tika ieviests Parlamentu asamblejas speciālais statuss. Asambleja, reaģējot uz pasaules notikumiem, izskatīja, ka tā ir viena no iespējām, kā veidot ciešu sadarbību ar Austrumeiropas un Viduseiropas valstīm.

Eiropas padomes ietvaros sasniegtā viedokļu vienotība ir īstenota un iekļaudzies starptautiskos līgumos, kas ir pamats tā sauktajai Eiropas likumdošanas sistēmai. Tādas sistēmas izveidošana ir sākusies no priekšnoteikumiem, lai sasniegtu lielāku politisko vienotību. Praksē tas nozīmē, ka nacionālajās tiesību sistēmās jebkuru jaukājumu juridiskais regulējums ir harmonizēts vai saskaņots ar pārējām Eiropas padomes dalībvalstīm. Tāpēc tagad mēs varam jau runāt par Eiropas valstīm raksturīgiem tiesību sistēmas principiem. 90. gadi ir raksturīgi ar to, ka īpašu uzmanību Eiropas valstis ir pievērsušas minoritāšu stāvoklim un tiesībām atsevišķās valstīs.

1991. gadā Ministru komiteja nodibināja Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresu, kurš aizstāja līdz šim eksistējušo pastāvīgo konferenci šajos jautājumos. Kongress ir konsultatīva institūcija, un to veido pēc tā paša principa kā asambleju. Nacionālajās delegācijās drīkst būt vēlētie pašvaldību vadītāji un amatpersonas, kuras ir tieši atbildīgas par vēlētām pašvaldību institūcijām. Ir jābūt pārstāvētām visu veidu pašvaldībām, kuras darbojas valstīs.

Galvenais kongresa mērķis ir nodrošināt vietējo un reģionālo institūciju līdzdalību Eiropas vienotības procesā, kā arī Eiropas padomes darbā. Svarīgākais uzdevums ir sekmēt vietējo un reģionālo demokrātisko institūciju darbību, it sevišķi Austrum-

eiropas un Viduseiropas valstis, kā arī sekmēt to savstarpējo sadarbību ārpus nacionālajām robežām. Ceļā uz starptautiska standarta statusa iegūšanu ir "Konvencijā par ārvalstnieku piedalīšanos sabiedriskajā dzīvē vietējā līmenī" nostiprinātais princips, ka ārvalstniekam ir jādod iespēja iegūt civilās un politiskās tiesības vietējo pašvaldību līmenī.

Demokrātijas nostiprināšanai jaunajās Eiropas padomes dalībvalstīs un organizācijas vispārējo mērķu ietvaros ir izveidotas daudzas Rietumu un Austrumu sadarbības un palīdzības programmas.

2.3. Sekretariāts

Eiropas padomes sekretariātam gan nav piešķirts vadošs statuss daudzo institūciju vidū, kā tas ir ANO Sekretariātam, bet ir noteikts, ka Ministru komiteju un Parlamentu asambleju apkalpo sekretariāts.

Sekretariāts sastāv no ģenerālsekretāra, viņa vietnieka un pārējā personāla – atkarībā no vajadzības. Ģenerālsekretārs un viņa vietnieks tiek iecelti pēc Ministru komitejas rekomendācijas ar attiecīgu Parlamentu asamblejas dokumentu.

Sekretariāta personāls ir ģenerālsekretāra kompetencē. Statūti nosaka, kādi noteikumi ir jāievēro, lai kļūtu par sekretariāta darbinieku. Neviens sekretariāta darbinieks nedrīkst:

- 1) strādāt savas valsts valdības apmaksātu darbu;

- 2) būt Parlamentu asamblejas loceklis;
- 3) pārstāvēt kādas valsts parlamentu;
- 4) veikt kādu citu darbu ārpus saviem tiešajiem pienākumiem.

Galvenais princips, kas valda sekretariāta darbā un kadru politikā, ir neatkarība un neuzpērkamība no valstu puses un pienākums Eiropas padomes priekšā. Sekretariāta darbinieki ir starptautiskas amatpersonas.

Katrai organizācijas dalībvalstij ir pienākums respektēt ģenerālsekretāra darbu un atbildību, kādu viņš ir uzņēmis, un tās starptautisko raksturu, kā arī sekretariāta darbu kopumā.

Ģenerālsekretārs ir atbildīgs Ministru komitejas priekšā par savu pienākumu izpildi. Viņš arī atbild par asamblejas prasību izpildi un darba organizēšanu.

2.4. Eiropas cilvēktiesību tiesa

Eiropas cilvēktiesību tiesa Eiropas padomes Statūtos netiek minēta kā tās institūcija. Taču jau no pirmajām organizācijas pastāvēšanas dienām bija izvirzīts mērķis izstrādāt Eiropas cilvēktiesību hartu, ņemot vērā to, ka bija pieņemta 1948. gada ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija un līdzīga deklarācija bija pieņemta arī Amerikas kontinentā. Tāpēc jau pēc 18 mēnešiem desmit Eiropas padomes dalībvalstis parakstīja Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvenciju, kas stājās spēkā 1953. gada 3. septembrī.

Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija veido Eiropas cilvēktiesību tiesas juridisko pamatu. Konvencijas 19. pants nosaka, ka konvencijas saistību ievērošanas nodrošināšanai ligumslēdzējas puses, kuras, pirmkārt, ir Eiropas padomes dalībvalstis un, otrkārt, tikai tās, kuras parakstījušas konvenciju vai pievienojušas tai, nodibina Eiropas cilvēktiesību tiesu.

Eiropas cilvēktiesību aizsardzības mehānisms tika izveidots, lai nodrošinātu to saistību ievērošanu, ko dalībvalstis uzņēmas Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas ietvaros. Sākumā tiesības griezties ar konvenciju izveidotajās tiesībaizsardzības institūcijās tika dotas tikai valstīm. Valstis varēja iesniegt sūdzības viena par otru attiecībā uz konvencijas pārkāpumiem. Tomēr, ņemot vērā, ka cilvēktiesības pēc savas būtības ir indivīda tiesības, Eiropas mehānisms nevarēja darboties pilnībā, neatzīstot arī indivīda tiesības griezties attiecīgajās starptautiskajās institūcijās.

Ar Eiropas cilvēktiesību aizsardzības mehānismu ir jāsaprot divas procedūras. Vienas juridisko pamatu nosaka konvencija, bet otra procedūra tiek veidota ar 11. protokola pieņemšanu, kurš pašreiz atrodas ratifikācijas stadijā daudzas Eiropas padomes dalībvalstīs. 11. protokols reformē ar konvenciju izveidoto cilvēktiesību aizsardzības mehānismu.

Sīkāk par pirmo procedūru. Konvencijas 3. sadaļa regulē tradicionālo cilvēktiesību aizsardzības sistēmu. Tā paredz divas institūcijas, kuras kontrolē konvencijas ievērošanu. Tās ir:

- 1) Eiropas cilvēktiesību komisija;
- 2) Eiropas cilvēktiesību tiesa.

Komisija saskaņā ar konvencijas 20. pantu ir pilnvarota izskatīt sūdzīgumus, kurus varēja iesniegt jebkura valsts tieši komisijā vai ar ģenerālsēkretāra starpniecību par konvencijas pārkāpumu, kas izdarījusi cita valsts – konvencijas dalībniece. Komisija var tieši iesniegt tiesā. Praktiski komisija pati nosaka savas darbības robežības rullī.

Konvencijas 38. pants nosaka, ka tiesnešu skaitam tiesā ir jāatbilst Eiropas padomes dalībvalstu skaitam. Parlamentu asambleja ievēlē Cilvēktiesību tiesas tiesnešus. Katra dalībvalsts var izvirzīt divus kandidātus, no kuriem diviem ir jābūt šīs valsts pilsoņiem. Asambleja balso par izveidoto kandidātu sarakstu ar vienkāršu balsu vairākumu. Tiesneši tiek ievēlēti uz deviņiem gadiem. Tiesā nedrīkst būt vairāk par vienu vienas valsts pilsoni. Tiesnešu ievēlēšanas modelis paredz rotācijas principu, tas ir, ik pie trim gadiem tiek atjaunota viena trešdaļa tiesas sastāva. Eiropas padomes ģenerālsēkretārs ar izlozes palīdzību izvēlas, kuriem tiesnešiem termiņš beigsies pēc trim un kuriem pēc pieciem gadiem. Nav nekādu normu, kas aizliegtu tiesnešus ievēlēt atkārtoti.

Atzīst, kā tas ir ar Eiropas padomes sekretariāta darbiniekiem, ka tiesneši nedrīkst:

- a) būt valsts valdības locekļi;
- b) ieņemt citus amatus, kas var radīt šaubas par viņu neatkarību un objektivitāti;
- c) būt tādu profesiju pārstāvji, kas var radīt šaubas par neatkarību un objektivitāti.

Cilvēkiem, kurus izvirza par šās tiesas tiesnešiem, ir jābūt ar

atbilstošu morāli un kvalifikāciju. Par tādu tiek uzskatīts augsts amats tieslietu institūcijās vai autoritāte kā juriskonsultam. Tiesneša pienākums ir atturēties no dalības lietā, kurā viņam varētu būt kāda ieinteresētība.

Lieta parasti tiek izskatīta palātas, kuras sastāv no deviņiem tiesnešiem. Viens no principiem tiesas palātas tiesvedībā ir tas, ka tiesnesis, kas ievēlēts no tās valsts, kuras lieta ir ierosināta, sēdēs piedalās neoficiālā statusā, vai arī valsts pati nosaka personu, kura piedalās sēdēs. Pārējos tiesnešus tiesas prezidents izvelas izlozes ceļā.

Tiesa ir pilnvarota skatīt visas lietas, kas ir saistītas ar Eiropas cilvēktiesību konvencijas interpretāciju un piemērošanu, ja organizācijas dalībvalsts, kurai konvencija ir obligāta, ir deklarējusi konvencijas 46. panta kārtībā, ka atzīst tiesas kompetenci attiecībā uz tās darbībām konvencijas sakarā.

Eiropas cilvēktiesību aizsardzības mehānisma otra procedūra ir iemiesota jaunajā strīdu izskatīšanas kārtībā. 1994. gada 11. maija Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību protokols Nr. 11 ir pieņemts kā papildinājums konvencijai. Protokols ir tās reformas rezultāts, kura aizsākās jau 1982. gadā. Strīdu un sūdzību izskatīšanas sistēma, kuru iedibināja konvencija sākotnējā redakcijā, parādīja, ka 1) lietas izskatīšana prasa ļoti ilgu laiku; 2) procedūra ir ciešāk saistīta ar valstu izpildinstitūciju interesēm, nekā ar tiesas procesa neatkarības principu.

Protokols papildina un groza konvencijas 2. un 3. sadaļu, nosakot, ka tiesa ir pastāvīga justīcijas institūcija Eiropas

padomes ietvaros. Jaunie papildinājumi nosaka, ka tiesneši tiek ievēlēti uz sešiem gadiem, bet puse no tiesnešu sastāva mainās ik piecus gadiem. Jaunā procedūra neaizliedz ievēlēt tiesnešus atkārtoti. Tas nozīmē, ka tiesnešiem ir iespējams pavadīt visu mūžu šajā darbā. Tomēr protokolā izdarītie grozījumi nosaka, ka tiesnešu pensijas vecums ir 70 gadi.

Tas ir mēģinājums radīt mehānismu, kas garantētu tiesnešu neatkarību un objektivitāti, jo stabilitāte šajā amatā ir viens no visiem garantiem. Tomēr katra valsts, izvirzot kandidātus tiesai, piemēro savu tiesnešu ievēlēšanas modeli. Ikvienā valstī šis modelis var būt vairāk vai mazāk saistīts ar valdošo partiju. Tas, ka tiesnesis paliek savā darbā vēl pēc tam, kad nomainās valdība, ir viens no tiesneša neatkarību garantējošiem faktoriem, taču tradicionālais deviņu gadu periods grozījumos ir aizstāts ar sešiem gadiem. Garantijas, ka jaunie valdošie spēki izvirsīs par kandidātu to pašu tiesnesi, kam beidzas pilnvaru laiks, nav.

Ievēlajā ar jauno procedūru tiesa strādā komitejās, kurās ir pa četri tiesnešiem. Tiesas palātas veido šīs komitejas, kur lieta tiek izskatīta no tās ierosināšanas formālo prasību viedokļa. Komiteja var nolēmt (ja balsojums ir vienbalsīgs), ka lieta nav ierosināma, vai arī svītrot no saraksta 34. panta kārtībā ienākušo individuālo sūdzību, – ja to nevar izskatīt tālāk. Komitejas lēmums ir galīgs.

Ja lēmums komitejā nav pieņemts, lieta nonāk tiesas palātā, kas sastāv no septiņiem tiesnešiem. Palāta atsevišķi lēmj par lietas pamatotību no tās ierosināšanas formālo prasību viedokļa, kā arī par lieta pēc būtības starpvalstu prasības, kuras ir iesniegtas 33. panta kārtībā.

Ņemot vērā to, ka jaunā sistēma paredz izveidot arī tā saukto Lielo palātu, kas sastāv no septiņpadsmit tiesnešiem, Eiropas tiesvedības procesā ir vēl arī trešais līmenis, kad Lielā palāta skata tās lietas, kuras rada nopietnu problēmu attiecībā uz konvencijas un tās protokolu interpretāciju, vai arī ja Lielās palātas rezolūcija nesakrīt ar iepriekšējās stadijās pieņemto spriedumu. Palāta var jebkurā laikā pieņemt lēmumu par labu Lielās palātas jurisdikcijai lietā, ja vien kāda no pusēm neiebilst.

Lielajai palātai ir divi darbības virzieni:

- 1) definēt iesniegumus, kas ir ienākuši 30., 33. un 34. panta kārtībā, ja palāta tos nodod, vai arī 43. panta kārtībā, ja lieta ir nodota;
- 2) izspriest jautājumus, kas ir nodoti 47. panta kārtībā, lai saņemtu palātas padomu.

Saskaņā ar konvencijas tradicionālo procedūru Eiropas cilvēktiesību komisija izlemj, vai iesniegt Ministru komitejai ziņojumu par lietu vai arī triju mēnešu laikā nodot tiesai. Trešais iespējama risinājums ir ierosināt, lai Ministru komiteja izbeidz šo lietu. Konvencijas 48. pants nosaka subjektus, kuri var griezties tiesā. Tie ir:

- 1) Cilvēktiesību komisija;
- 2) konvencijas dalībvalsts, kuras pilsonis uzskatīja sevi par cietušu;
- 3) konvencijas dalībvalsts, kura iesniegusi lietu komisijai;
- 4) konvencijas dalībvalsts, pret kuru iesniegta sūdzība.

Tikai konvencijas 9. protokols, kuru dalībvalstis parakstīja 1990. gada 6. novembrī, iedibināja indivīda tiesības iesniegt lietu tiesā.

Par konvencijas grozīšanas, pieņemot tās 11. protokolu, kā konvencijas dalībvalstis, tā arī indivīds, nevalstiska organizācija vai indivīdu grupa var griezties tiesā saskaņā ar konvencijas un tās protokolu pārkāpumiem.

Lietas ierosināšanas formālās prasības ir šādas:

- 1) izieta visa pieejamā nacionālās tiesvedības procedūra;
- 2) ievērots sešu mēnešu noilguma termiņš;
- 3) lieta nav acīmredzamā pretrunā ar vispārējiem starptautisko tiesību principiem;
- 4) ja iesniegta individuāla sūdzība nav anonīma;
- 5) nav tā pati lieta, ko tiesa tikko ir skatījusi;
- 6) lieta nav paralēli iesniegta jau citai starptautiskajai procedūrai, piemēram, Starptautiska pakta par civilajām un politiskajām tiesībām fakultatīvajā protokolā paredzētajai procedūrai ANO cilvēktiesību komitejā.

Tiesā pasludina indivīda iesniegumu par nepieņemamu, ja tas ir pretrunā ar konvenciju un tās protokoliem, ja tas ir acīmredzams ir pamatjums, ja tādejādi tiek ļaunprātīgi izmantotas tiesības iesniegt prasību, kā arī tad, ja tiek pārkāpti iepriekš minētie priekšnoteikumi.

Taspat procedūra pieļauj arī trešo personu piedalīšanos lietas izskatīšanā palātā vai Lielajā palātā. Ja kādas valsts pilsonis ir prasības iesniedzējs, tad šī valsts var sniegt komentārus vai piedalīties sēdēs. Tiesas prezidents var uzaicināt jebkuru valsti vai trešo personu, kas nav lietas subjekti, iesniegt rakstiskus komentārus vai piedalīties sēdēs. Jebkurai šādai trešās puses iesaistīšanai ir jābūt "lietas taisnīgas spriešanas interesēs".

Tiesa drīkst jebkurā tiesvedības stadijā svītrot lietu no izskatāmo lietu saraksta, ja šīs lietas apstākļi liek secināt, ka:

- 1) iesniedzējs nedomā virzīt savu iesniegumu;
- 2) strīds ir atrisināts;
- 3) no jebkura viedokļa raugoties, nav attaisnojuma ilgāk skatīt lietu.

Tiesa var nolemt, ka iesniegums atjaunojams izskatāmo lietu sarakstā, ja visi apstākļi liek to darīt.

Kad tiesa ir pasludinājusi, ka lieta tiek ierosināta, šī lieta jāskatīt kopā ar abām lietā iesaistītajām pusēm. Ja nepieciešams, jāveic izmeklēšana, kuras laikā valstu pienākums ir sniegt jebkuru iespējamo palīdzību. Pirmām kārtām tiesai ir pienākums darboties kā abu pušu starpniekam, lai rastu strīda mierīgu atrisinājumu. Kamēr tiesa meklē, ar kādiem līdzekļiem atrisināt strīdu mierīgā ceļā, procedūra ir konfidenciāla. Ja tiesas piedāvātais mierīga atrisinājuma līdzeklis tiek pieņemts, lietu svitro no izskatāmo lietu saraksta.

Tiesas sēdes ir atklātas, ja vien īpaši lietas apstākļi neprasa to izskatīt slēgtā sēdē. Dokumenti ir pieejami visiem, ja vien arī šajā jautājumā tiesa nenolemj ko citu.

Pēc sūdzības saņemšanas tiesa vispirms mēģina pārliecināt puses par iespēju atrisināt jautājumu, izmantojot citus starptautiskajā praksē pieejamus miermīlīgus līdzekļus. Ja puses šādi vienojas, lieta tiek svītrotā no izskatāmo lietu saraksta, tiesa pieņem lēmumu par to, pamatojot šo lēmumu ar īsu faktu izklāstu un minot risinājumu, kas rasts un bijis pieņemams abām pusēm.

— nolemta taisnīgas atbildzināšanas princips ir Eiropas cilvēktiesību tiesas noteiktās atbildzināšanas sistēmas pamatā. Tas nozīmē, ka tad, ja valsts likumi paredz daļēju atbildību par cilvēkiem, tiesa var spriest par to, kas ir taisnīgi šādā lietā.

Lielās palātas spriedumi ir galīgi. Tomēr triju mēnešu laikā un citāminētā gadījumā puses var prasīt lietas pārskatīšanu Lielajā palātā. Pēc tiesnešu prezidijs izlemj, vai lieta:

- atkārt konvencijas un tās protokolu interpretācijas jautājumus;
- atkārt konvencijas un tās protokolu piemērošanas jautājumus;
- atkārt izstrādā nopietnu vispārējas nozīmes problēmu.

Lai pēc tiesneši šo prasību izlemj pozitīvi, Lielā palāta izskata lietu un tās spriedumu tajā. Lielās palātas spriedums ir galīgs. Citu spriedumi ir publicējami. Jebkurš tiesnesis, ja viņš nepiekrīt spriedumam, par kuru ir balsojis vairākums, ir tiesīgs pievienot lieta savu atsevišķo viedokli.

Pēc saņemšanas pildīt tiesas spriedumu, Ministru komiteja ir tā institūcija, kuras kompetencē ir sprieduma izpildes kontrole. Lai arī Eiropas mehānisma reformas rezultātā ir pieņemts protokols Nr. 11, tomēr vēl paies zināms laiks, iekams protokolā iedibinātais jaunais tiesas process sāks darboties praksē, nomainot iepriekšējo.

Tikai Ministru komitejai ir tiesības izmantot tādu tiesas jurisdikcijas veidu kā konsultatīvo atzinumu sniegšanas procedūra. Tiesa ir pilnvarota sniegt konsultatīvus atzinumus tikai juridiskas dabas jautājumos par konvencijas interpretāciju. Nedrīkst prasīt tiesai padomu par konvencijas pirmo daļu, kur ir nostiprinātas cilvēk-

tiesības. Šī veida jurisdikcijas ietvaros tiesa pati nedrīkst skart jautājumus, kuri attiecas uz cilvēktiesību saturu. Ministru komiteja var iesniegt prasību tiesai pēc atzinuma tad, ja par to nobalsojis pārstāvju vairākums. Pašas tiesas pienākums ir izlemt, vai izvirzītais jautājums attiecas uz šo procedūru vai ne.

3. EIROPAS PADOMES GALVENĀS AKTIVITĀTES

3.1. Starptautisku līgumu izstrādāšana

Eiropas valstu sadarbības ietvaros Eiropas padomē galvenā uzmanība tiek veltīta šādam jautājumu lokam – cilvēktiesības, sociālie jautājumi, izglītība, kultūra, sports, jaunatne, veselība, vide, arhitektūra, vietējās pašpārvaldes un tiesiskā sadarbība.

Starptautiskajām organizācijām tradicionāli ir savas starpvalstu sadarbības metodes. Eiropas padome nav izņēmums; arī tā savā darbībā pielieto šīs tradicionālās metodes. Radot juridiskās vienības EP sadarbības jautājumos, galvenās metodes ir šādas:

- 1) konvencijas;^{*}
- 2) rekomendācijas organizācijas dalībvalstu valdībām;
- 3) vienojumu apmaiņa.

Saskaņā ar Statūtu 15. paragrāfa (a) punktu Ministru komitejai ir pienākums izspriest, kādas darbības ir nepieciešamas, lai realizētu organizācijas mērķi, kas sevi ietver konvenciju noslēgšanu. Starptautisku juridisku līgumu slēgšana starptautiskajās dalībvalstīs ir tikai viena no darbības metodēm, kuru izmanto organizācija, lai sasniegtu valstu lielāku vienotību. Jāpiebilst, ka Eiropas padomes ietvaros noslēgtie starptautiskie līgumi nav šīs organizācijas tiesību akti, bet gan starptautiskie līgumi tradicionālā izpratnē, kurus slēdzot ir jāievēro visas starptautisko

^{*} Konvencija ir starptautisks līgums, viens no līgumu iespējamiem nosaukumiem.

līgumtiesību prasības, pirmām kārtām prasība, ka līgumu slēgšanā ir nepieciešama valstu neatkarīgas gribas izpausme un ka līgumi tiek apstiprināti katrā valstī saskaņā ar šas valsts likumos nostiprinātām prasībām attiecībā uz šo līgumu pieņemšanu. Kā jebkuri citi starptautiskie līgumi, kas izstrādāti ANO vai citas organizācijas ietvaros vai kontrolē, arī Eiropas padomes ietvaros izstrādātie līgumi nav automātiski saistoši dalībvalstīm, un tām nav obligāti uzreiz jāizsaka sava griba par līgumu. Starptautiskais līgums kļūst saistošs valstij saskaņā ar starptautiskajās tiesībās noteikto kārtību (sk. 1969. gada Vīnes konvenciju par starptautiskajām līgumtiesībām) un katras valsts attiecīgajiem likumiem.

Neapšaubāmi, ka starptautiskajam līgumam ir savas priekšrocības tā juridiski saistošās dabas dēļ tad, ja valsts to akceptē. Tādā gadījumā valsts ir uzņēmusies starptautiskas saistības, kuras var piemērot attiecībā uz šo valsti. Eiropas padomes ietvaros noslēgtie līgumi ir valodas ziņā pietiekami precīzi, lai būtu tieši piemērojami dalībvalstīs. Tiem principā piemīt tā saucamā pašizpildīšanās īpašība, piemēram, Eiropas cilvēktiesību konvencija, Eiropas konvencija par viesstrādnieku tiesisko statusu, vai Eiropas līgums par atbildības dalīšanu attiecībā uz bēgļiem. Tomēr Eiropas padomes dalībvalstu tiesību sistēmas nav identiskas, tās atšķiras, un atšķiras arī valstu prakse Eiropas konvenciju iedzīvināšanā.

Starptautiskā organizācija un tās dalībvalstis, sadarbojoties organizācijas ietvaros, uzskata, ka saistības, ko valstis ir uzņēmušās, ir jāpilda. Vienīgā iespēja, kā to nodrošināt, ir pārliecināt valstis par nepieciešamību akceptēt konvenciju.

Nemot vērā konvenciju formālo un saistošo raksturu, ir iespējams sekot tam, kas notiek pēc konvencijas noslēgšanas, izveidojot īpašus mehānismus, kas sekmē valstu uzņemto saistību izpildes starptautiskā līmenī. Kontroles mehānismi ir dažādi atkarībā no uzņemto saistību rakstura.

Visspilgtākais piemērs ir kontroles mehānisms, kas izveidots Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas piemērošanas kontrolei. Eiropas cilvēktiesību tiesa ir organizācijas "preču zīme" un tiek uzskatīta par svarīgu izgudrojumu starptautiskajās tiesībās. Atkarojot vēlreiz to, kas jau tika minēts, runājot par Eiropas tiesu, tā dod iespēju gan valstīm, gan individiem un nevaldnieku organizācijām vai indivīdu grupām (saskaņā ar noteiktiem grozījumiem) iesniegt sūdzību tiesā. Daudzos gadījumos spriedums ir licis valstīm grozīt savus nacionālos likumus un administratīvo procesu tā, lai tie saskaņotu ar šas konvencijas nosaukumiem.

Līdzīgi kontroles mehānismi darbojas attiecībā uz Eiropas sociālo garantiju kodeksu un Eiropas sociālo hartu. Daudzas citas Eiropas konvencijas paredz pastāvīgās komitejas, kuru kompetence ir sekot tam, ka šis konvencijas tiek iedzīvinātas valstu likumos un praksē, un sniegt ieteikumus, kā uzlabot šo procesu. Šim komitejam ir arī tiesības iesniegt priekšlikumus par grozījumiem konvencijās.

Starptautisko līgumu slēgšanas procesa vājā vieta, ja ar to nodarbojas starptautiska organizācija, ir līguma noslēgšanas pēdējā stadija, kad līgums ir apstiprināms valstu parlamentos (vai līdzīgi) un līguma iedzīvināšana. Pats līguma izstrādāšanas process

prasa ilgu laiku, jo notiek diskusijas gan pēc būtības, gan par juridisko tehniku. Jāņem vērā arī tas, ka starptautisks līgums nestājas spēkā, tam nav juridiska spēka, kamēr nav saņemts līgumā noteiktais ratifikācijas rakstu skaits. Pieredze rāda, ka valstis bieži novilcina starptautisko līgumu ratificēšanu.

Eiropas padomes Statūtu 15. paragrāfa (b) punkts paredz Ministru komitejai tiesības atsevišķos jautājumos savus slēdzienus izteikt rekomendācijās dalībvalsts valdībai. Praksē šīs rekomendācijas tiek pieņemtas Ministru komitejā rezolūciju formā.

Rekomendācijām ir zināmas priekšrocības salīdzinājumā ar līgumiem. Vispārīnot jāteic, ka rekomendācijas ir daudz vieglāk uzrakstīt. Tas neprasa tik daudz laika. Tas ir daudz vienkāršāk arī pieņemt. Tas stājas spēkā nekavejoties un ir tieši piemērojamas dalībvalstī. Tas nozīmē, ka attiecīgā Eiropas padomes dalībvalsts ne ar kādu savu turpmāko darbību nevar mazināt vai grozīt rekomendācijas saturu. Rekomendācijas ir daudz vieglāk papildināt, ja nepieciešams.

Jāpiebilst, ka, lai pieņemtu rekomendāciju, ir nepieciešama visu organizācijas dalībvalstu piekrišana jeb šeit darbojas tā saucamais konsensusa princips. Konsensusa procedūra vienmēr ir atstājusi iespaidu uz visa procesa efektivitāti. Kā zināms, EDSO pieņēma savus dokumentus uz konsensusa principa pamata, arī Eiropas savienībā līdz pat astoņdesmito gadu vidum vairums lēmumu tika pieņemti uz konsensusa pamata. Tiek apgalvots, ka šis princips palēnina organizācijas darbību un tiecas ieviest zināmu stagnāciju visā procesā. Eiropas padomes ietvaros var paredzēt, ka

šīs rekomendācijas tekstam, kurš galu galā tiks pieņemts, būs daudz mazāka nozīme un sekas, nekā sākumā tika plānots. Jāņem vērā arī tas, ka rekomendācijām nav juridiski saistoša raksturojuma, kas ir definīcija rekomendācijas iesaka valdībai veikt konkrētus darbus. Taču valdībai ir tiesības izvēlēties, sekot vai nesekot šai rekomendācijai. Protams, valdība var tikt pakļauta mandātam vai politiskam spiedienam, lai tā garantētu, ka rekomendācija tiks īstenota, bet teorētiski tas nozīmē, ka valdībai ir pilnvarotie sava labā griba attiecīgajā jautājumā, kaut vai tikai piedāvājot savus argumentus attiecībā uz to, kāpēc tā nevar īstenot rekomendāciju.

Šīs divas viedokļu apmaiņas Eiropas padomes Statūtos nav minēta kā vienā no organizācijas darba metodēm, tomēr tas ir neformāls, bet efektīvs darba līdzeklis. Viedokļu apmaiņa dod svarīgus praktiskus rezultātus. Viedokļu apmaiņa dod valstīm iespēju apmierināt savus pieredzi. Tā ir iespēja ierosināt kādu konkrētu darbību nacionālajā līmenī, pirms tā tiek harmonizēta Eiropas padomes līmenī.

Eiropas pakome ir devusi konkrētu ieguldījumu starptautisko tiesību jomā. Tā ir bijusi ļoti aktīva, izstrādājot standartus cilvēku tiesības, teritoriālā patveruma un bēgļu tiesību jomā, administratīvajās tiesībās, informācijas aizsardzībā, medicīniskajās problēmās medicīnā un zinātnē, dzīvnieku aizsardzībā un krimināltiesībās.

Eiropas padomes tiesību jautājumos Eiropas padome bija iniciatore konvenciju par atļauībā dzimušu bērnu adopciju un juridisko statusu un aizbildnību un lēmuma par aizbildnību iedzīvināšanai.

So dokumentu mērķis ir minētajos jautājumos noteikt konkrētus Eiropas standartus, kuri būtu jāievēro visu dalībvalstu likumdevējiem, pieņemot attiecīgos likumus, kā arī, pamatojoties uz šiem dokumentiem, jāveido atbilstoša infrastruktūra, lai sekmētu valstu sadarbību bērta tiesību jautājumos.

Eiropas padome ir sekmējusi konvencijas izstrādi par administratīviem jautājumiem veltītu dokumentu apriti ārpus vienas valsts robežām, kā arī par informācijas un pierādījumu iegūšanu šajos jautājumos. Šā darba mērķis ir izveidot sistēmu, kas sekmētu katras valsts administrācijas darbību, ņemot vērā tās pieaugošo starptautisko raksturu, cilvēkiem arvien vairāk pārvietojoties, palielinoties to plūsmām no vienas valsts uz otru.

Jautājumā par sodu sistēmu Eiropas padome ir radījusi virkni konvenciju, kuras veido vienotu mehānismu. Šis mehānisms aptver izraidīšanas jautājumu, procesuālo palīdzību, ierosinātā kriminālprocesa transformēšanu vai sprieduma izpildes transformēšanu iesaistīto valstu ietvaros, kā arī jautājumu par ieslodzīto apmaiņu. Šā mehānisma mērķis ir garantēt kriminālnoziedzniekiem piemērojamo sodu adekvātumu. Pamatideja, kuru piemēro organizācijas dalībvalstīs, ir tāda, ka sodiem jābūt vērīgiem uz vainīgā atgriešanu sabiedrībā un ka svarīgākais ir apstākļu radīšana noziegumu iepriekšējai novēršanai.

Līdzās minētajiem svarīgākajiem jautājumiem, ar kuriem organizācija ir nodarbojusies, var minēt arī tirdzniecības un saistību tiesības.

Neapšaubāmi, Eiropas padomes darbs standartu izstrādāšanā

dzīvības dzīves jomas ir bijis galvenais mērķis un līdzeklis organizācijas nosprausto uzdevumu sasniegšanā. Tā ir organizācijas prioritāte, un jācer, ka ciešāka starptautiskā sadarbība sekmēs kopīgu sapratni, kopīgu ideju, domu bagātināšanu un dzīves linceja celšanu, ņemot vērā visu to, kas ir vērtīgs Eiropas tradīcijās un domājot par labākiem apstākļiem nākotnes Eiropā.

3.2. Eiropas valstu likumu harmonizācija

Ka jau tika minēts, Eiropas padomes dalībvalstu tiesību sistēmas ir atšķirīgas. Tādas dalībvalstis (galvenokārt tās ir kontinentālās valstis), kuru tiesību sistēmas ir veidojušās uz romiešu tiesību pamata, valde uzskats, ka starptautiskie līgumi veido nacionālo tiesību daļu. Citas valstis, piemēram, Anglija un Skandināvijas valstis, nav paredzēts, ka starptautiskie līgumi būtu nacionālo tiesību neatņemama daļa pat tad, ja līgumi ir apstiprināti šajā valstī – vai nu parlamenta, vai valsts galva to ir izdarījis – un ir stājušies spēkā teritorijā. Lai starptautiskie līgumi tiktu piemēroti šajās valstīs, tam ir jāpieņem papildu likums, kurš noteiktu, ka līgums tiek piemērots.

Tāpat Eiropas padome darbojošās valstīs par prioritāti uzskata tiešu homogēnu sociālo un politisko sistēmu radīšanu, kas ir stiprs organizācijas priekšnoteikums.

Sākot jau ar pirmajiem savas darbības gadiem, Eiropas padome paredzēja iespēju valstīm, kas nav organizācijas dalībvalstis, pievienoties atsevišķām konvencijām. To varēja attiecināt pat uz

valstīm, kuras atrodas ārpus Eiropas. Šādu iniciatīvu noteica viens no starptautisko tiesību pamatprincipiem – valstu vienlīdzības princips, – kura filozofiskā būtība nosaka, ka jebkuras valsts suverēnās tiesības ir piedalīties visās starptautiskajās aktivitātēs bez ierobežojumiem. Tajā pašā laikā arī reģionalitātes dimensijas saglabāšanai ir savas priekšrocības, ko Eiropas padomes un pasaules prakse ir vairākkārt apstiprinājusi.

Ir vairāki Eiropas līgumi, kuriem ir pievienojušās tādas valstis kā ASV, Kanāda, Tunisija, Kostarika u.c.

Praksē ir izveidojies diezgan sarežģīts mehānisms, kas ļauj panākt likumu harmonizāciju Eiropas padomes dalībvalstīs. Iniciatori kāda jautājuma regulējuma harmonizēšanai visu valstu likumos ir divi:

- a) Eiropas tieslietu ministru konference un
- b) Parlamentu asambleja.

Minētas institūcijas izstrādā savas rekomendācijas un iesniedz Ministru komitejā, kas savukārt izstrādā darba programmu divām komitejām:

- a) Eiropas juridiskās sadarbības komitejai un
- b) Eiropas komitejai noziedzības problēmu risināšanai.

Abu šo komiteju uzdevums ir izstudēt priekšlikumus un sagatavot ziņojumu. Ziņojums tiek iesniegts apstiprināšanai kā Ministru komitejai, tā arī Juridisko lietu direktorātam. Šo direktorātu par savām iniciatīvām parasti informē arī Parlamentu asambleja un Eiropas tieslietu ministru konference.

Ja Ministru komiteja ziņojumu apstiprina, tad šis komitejas

lēmums tiek iesniegts Juridisko lietu direktorātā un organizācijas sekretarātā. Rezultātā, pamatojoties uz veikto pētījumu, tiek izstrādātas rekomendācijas valdībām vai līgums, vai arī minētais pētījums tiek publicēts.

4. CILVĒKTIESĪBU AIZSARDZĪBA EIROPAS PADOMĒ

4.1. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas vispārējā daba

Cilvēktiesību vispārējā aizsardzība bija galvenais izskatāmais jautājums Eiropas padomes pirmajā sesijā. Tā rezultātā asambleja uzdeva Juridisko un administratīvo jautājumu komisijai izstrādāt detalizētu dokumenta projektu kolektīvo cilvēktiesību garantiju jautājumā. Konvencijas projekts tika sagatavots visai īsā laikā. 1949. gada septembrī asambleja apstiprināja komisijas sagatavoto ziņojumu, kurā bija noteiktas desmit pamattiesības un paredzēts izveidot Eiropas cilvēktiesību komisiju un Eiropas cilvēktiesību tiesu. Tā paša gada novembrī Ministru komiteja nolēma izveidot valdības ekspertu grupu, kas sagatavotu līguma projektu, balstoties uz apstiprināto komisijas ziņojumu.

Ekspertu grupa savu darbu beidza 1950. gada pavasarī. Lai gan tā bija ievērojami tālāk izstrādājusi ziņojumā minētās atziņas, tā tomēr nespēja atrisināt atsevišķus politiskus jautājumus. Kad 1950. gada 7. augustā Ministru komiteja apstiprināja revidēto līguma projekta tekstu, izrādījās, ka pēdējā redakcija atsevišķos jautājumos ir mazāk tālejoša, nekā bija sākumā. Pirmām kārtām – jautājumi par individuālo sūdzību sistēmu un Eiropas cilvēktiesību tiesas jurisdikcijas vispārējo raksturu bija nostiprināti konvencijas tekstā kā izvēles institūti. Valsts pēc savas izvēles varēja deklarēt, vai tā attiecinā uz savu teritoriju un iedzīvotājiem attiecīgās konvencijas normas vai ne.

1950. gada 4. novembrī Romā tika parakstīta Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija, kuras preambulā ir teikts, ka šīs konvencijas mērķis ir spert pirmos soļus atsevišķu ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā minēto cilvēktiesību iedzīvotājiem. Konvencija stājas spēkā 1953. gada 3. septembrī, kad vismaz 21 Eiropas padomes dalībvalstis bija to ratificējušas. Tas bija Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Holande, Īrija, Līčiene, Itālija, Kipra, Lielbritānija, Lihtenšteina, Luksemburga, Malta, Norveģija, Portugāle, Sanmarīno, Spānija, Šveice, Turcija, Vācija un Zviedrija. Somija kļuva par Eiropas padomes dalībvalsti tikai 1989. gada 5. maijā, bet divus gadus vēlāk ratificēja konvenciju. Pēc 1995. gada decembra datiem, par jaunām Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas dalībniecēm ir kļuvušas arī Latvijas valsts.

Valsts	Uzņemta Eiropas padome	Konvencijas ratifikācija	Individuālo sūdzības akcepts (25. p.)	Eiropas cilvēktiesību tiesas jurisdikcijas akcepts (46. p.)
Beļģija	7.05.92	7.05.92	7.05.92	7.05.92
Čehija	6.11.91	5.11.92	5.09.92	5.09.92
Čehija	30.06.93	1.01.93	1.01.93	1.01.93
Dānija	30.06.93	1.01.93	1.01.93	1.01.93
Francija	26.11.91	19.01.93	1.05.93	1.05.93
Itālija	7.10.93	20.06.94	20.06.94	20.06.94
Spānija	14.05.93	28.06.94	28.06.94	28.06.94
Portugāle	14.05.93			
Lihtenšteina	14.05.93	27.04.95	27.04.95	27.04.95
Malta	10.02.95			

Līdz šim brīdim ir pieņemti un pievienoti konvencijai 11 protokoli, bet nebūt ne visus dalībvalstis ir ratificējušas.

Tātad Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 1. pants nosaka, ka visām konvencijas dalībvalstīm ir pienākums garantēt savā teritorijā konvencijas pirmajā daļā noteiktās tiesības un brīvības visiem indivīdiem. Ja valsts ir ratificējusi 1., 4., 6. un 7. protokolu, kuri tiek uzskatīti par konvencijas papildu pantiem, tad šajos protokolos noteiktās tiesības arī ir garantējamas visiem indivīdiem. Pirmais pants nosaka, ka šo tiesību subjekts ir visi indivīdi, un tas nozīmē, ka jebkādi ierobežojumi, kas pamatojas uz pilsonību un etnisko piederību, ir konvencijas pārkāpums. Pietiek ar to, ka indivīds kādu laiku atrodas konvencijas dalībvalsts teritorijā, lai arī uz viņu attiektos valsts pienākums garantēt cilvēktiesības, jo tam, vai indivīds pastāvīgi vai uz laiku dzīvo šajā valstī, nav nozīmes.

Konvencija un minētie protokoli paredz aizsargāt šādas cilvēktiesības un brīvības:

2. pants: tiesības uz dzīvību;
3. pants: tiesības uz to, ka netiek pieļauta spīdzināšana un cietširdīga vai pazemojoša apiešanās;
4. pants: tiesības uz brīvību no verdzības un spaidu vai piespiedu darba;
5. pants: tiesības uz peronas brīvību un drošību;
6. pants: tiesības uz taisnīgu un atklātu tiesu pamatota laika robežās;
7. pants: sodu likumam nav atpakaļejoša spēka;
8. pants: tiesības uz privātās un ģimenes dzīves, mājas un korespondences neaizskaramību;

9. pants: domu, apziņas un reliģijas brīvība;
10. pants: tiesības brīvi paust uzskatus;
11. pants: pulcēšanās un apvienību veidošanas brīvība;
12. pants: tiesības staties laulībā un dibināt ģimeni.

Pirmais protokols papildus paredz šādu tiesību aizsardzību:

1. pants: tiesības uz mierīgu savā īpašuma pārvaldīšanu;
2. pants: tiesības uz izglītību un izglītības izvēles brīvību;
3. pants: tiesības brīvi piedalīties vēlēšanās, balsojot aizklāti.

Otrais protokols papildus nosaka šādu cilvēktiesību aizsardzību:

1. pants: aizliegums atņemt brīvību par līgumsaistību neizpildi;
2. pants: tiesības uz parvietošanos un dzīvesvietas izvēli;
3. pants: aizliegums izraidīt pilsoņus un tiesības pilsoņiem turēties savas pilsonības valstī;
4. pants: aizliegums kolektīvi izraidīt ārvalstniekus.

Četrtais protokols aizliedz piemērot nāvessodu un to izpildīt.

Sepitais protokols paredz šādu cilvēktiesību aizsardzību:

1. pants: ārvalstnieka, kurš nelikumīgi uzturas valstī, izraidīšanas procesualas garantijas;
2. pants: tiesības pārsūdzēt krimināllietu augstākā instancē;
3. pants: tiesības uz atlīdzību personai, kura notiesāta par kriminālvārdamumu, ja jauni vai jaunatklāti fakti rāda, ka ir bijusi pieļauta šīs personas tiesību neievērošana;
4. pants: jauna kriminālprocesa aizliegums lietās, kurās personai ir neapstrīdama sodamība vai persona ir notiesāta;
5. pants: laulāto tiesību un atbildības vienlīdzība.

Pienākums iedzīvināt konvenciju un kontrolēt tās izpildi pilnībā gulstas uz dalībvalstu institūcijām, jo sevišķi uz tiesām. Konvencijas 13. pants nosaka, ka jebkuram individam, ja tiek pārkāptas viņa tiesības un brīvības, kas minētas konvencijā, ir jābūt tiesībām uz adekvātu zaudējuma atlīdzību. Ja valsts nav izstrādājusi nepieciešamo mehānismu, lai aizsargātu konvencijā noteiktās tiesības un brīvības, vai arī neparedz atbilstīgu zaudējuma atlīdzinašanu vai nedod citādi apmierinošu rezultātu lietā ieinteresētajai pusei, tad konvencija pati paredz mehānismu, kā atrisināt šādu situāciju. Līdztekus tiesu iestādēm arī ģenerālsekretārs kontrolē, kā tiek ieverota šī konvencija.

Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā ir ietverti šādi starptautisko tiesību pamatprincipi:

- 1) normas ar vispārīgāku un plašāku saturu cilvēktiesību aizsardzībā ir prioritāras attiecībā pret šaurāka satura normām;
- 2) konvencijas normas nekādā gadījumā neierobežo Ministru komitejas kompetenci, kura ir noteikta organizācijas Statūtos;
- 3) strīdu drīkst izskatīt vienlaikus tikai vienā no šīm nolūkam paredzētām starptautiskajām institūcijām, tas ir, vai nu tiek iesniegta sūdzība kādā no Eiropas padomes institūcijām, vai arī indivīds vērsas pie ANO Cilvēktiesību komitejas.

Konvencijā ir nostiprināts princips, ka tā piemērojama attiecībā uz visiem indivīdiem, kuri atrodas valsts – konvencijas dalībnieces – teritoriālajā jurisdikcijā. Tas nenozīmē, ka valsts nebūtu atbildīga par savu iestāžu darbībām ārpus savas teritorijas.

Principā konvencijai nav atpakaļejoša spēka, bet, valstij turpinot realizēt to pašu pārkāpumu, par kuru spriedums tika pasludi-

nāts, pirms konvencija kļuva saistoša, indivīds var iesniegt sūdzību Eiropas cilvēktiesību tiesā. Tāpēc praksē ir nostiprinājusies tradīcija, ka valsts var iesniegt savu deklarāciju konvencijas 25. panta kārtībā par to, ka tā akceptē indivīda tiesības iesniegt sūdzību atbilstošās Eiropas padomes institūcijās arī daudz vēlāk pēc tam, kad konvencija tikusi ratificēta. Ja vien deklarācijā nav noteikts datums, ar kuru indivīda tiesības stājas spēkā, šādai deklarācijai faktiski ir atpakaļejošs spēks, skaitot no konvencijas ratifikācijas dienas. Savukārt valstu tiesības ziņot par pārkāpumiem citu konvencijas dalībvalstu teritorijā iestājas automātiski, tiklīdz valsts kļūst par konvencijas dalībnieci.

Tai varētu atbilst, cik lielā mērā tiesas ir spējīgas nodrošināt konvencijas ieviešanu, ir jāzina, kā starptautiskās tiesības tiek piemērotas nacionālajā tiesību sistēmā. Principā starptautiskās tiesības ļauj valstīm brīvi izvēlēties, kādā veidā tās iedzīvinās šos standartus un normas, jo valstis ir starptautiski atbildīgas par savu iedzīvināšanas praktisko rezultātu. Šis princips attiecas arī uz Eiropas cilvēktiesību konvenciju. Neatkarīgi no tā, vai valsts konstitūcija nosaka, ka starptautiskais līgums ir nacionālās tiesību sistēmas daļa, vai arī ir nepieciešams atsevišķs likums par to, ka visam ieinteresētajam pusēm piemērot starptautiskā līguma normas, jebkurā gadījumā starptautiskās tiesības ir no nacionālajām tiesībām atsevišķi pastāvoša tiesību sistēma. Šis secinājums attiecas arī uz Eiropas padomes līgumiem un tās noteiktajiem standartiem. Pretēji Eiropas padomes līgumu un rekomendāciju darbībai, Eiropas savienības līgumi un institūciju izdotie tiesību akti ir neatņemama katras dalībvalsts likumu sistēmas daļa neatkarīgi no tā, vai Eiropas savienības tiesību aktu statuss ir noteikts valsts likumos vai nav.

Tajā pašā laikā tiek uzsvērts, ka valstis piemerojamo modeļu daudzumam nav nozīmes attiecībā uz Eiropas cilvēktiesību konvencijas iedzīvināšanu tā vienkāršā iemesla dēļ, ka konvencija nosaka fundamentālās tiesības jeb konstitucionālās tiesības un brīvības. Tātad šīm tiesībām un brīvībām ir jābūt garantētām un aizsargātām. Otrs apsvērumš, kurš runā par labu konvencijas, kā arī citu Eiropas līgumu iedzīvināšanai, izriet no Eiropas padomes būtības jeb Statūtu preambulas, kas nosaka, ka organizācijas mērķis ir dalībvalstu lielākas vienotības sasniegšana.

4.2. Tiesības iesniegt sūdzību (*right of complaint*)

Tas, ka Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā ir noteiktas tiesības iesniegt sūdzību, tiek atzīts par šā dokumenta unikālo pazīmi un atzīstamu jauninājumu starptautiskajās tiesībās un praksē.

Tiesības iesniegt sūdzību konvencijas izpratnē ir tiesības uzņemt iniciatīvu ierosināt konvencijā noteikto kontroles procedūru, ja kāds tiek apvainots konvencijas pārkāpšanā. Konvencijā piešķir diviem subjektiem šīs tiesības. Tie ir:

- 1) valsts;
- 2) indivīds.

Runājot par Eiropas cilvēktiesību konvencijas kontroles mehānismu, ir jāņem vērā divi iepriekš minētie tā darbības periodi. Viens ir laiks, kad mehānisms darbojas saskaņā ar konvencijā noteikto kārtību. Otrs periods būs skaitāms no 11. protokola spēkā

stāšanās dienas. Tradicionāli jau bija izveidojies tā, ka sūdzības izskatīja Eiropas cilvēktiesību komisija, Eiropas cilvēktiesību tiesa un Ministru komiteja. Saskaņā ar 11. protokolu minētajā institūciju sistēmā tiek ieviesti ievērojami labojumi, kuru galvenā ideja ir cilvēktiesību komisijas un Eiropas cilvēktiesību tiesas apvienošana.

Praktiski Eiropas cilvēktiesību komisijas un Eiropas cilvēktiesību tiesas apvienošanas ideja tika apspriesta visos Eiropas padomes forumos jau kopš 1982. gada, kad notika Ekspertu komitejas 8. tikšanās, kas bija veltīta Eiropas cilvēktiesību konvencijas kontroles mehānisma efektivitātes jautājumiem. Tomēr Cilvēktiesību komisijas un citu ierosināto pušu intereses šo procesu paildzināja daudzu gadu garumā.

1990. gadā, lai izkļūtu no zināma strupceļa, zviedri un holandieši gan uzreiz iesniedza priekšlikumus, kuru ideja bija aptuveni vienāda. Cilvēktiesību komisijas viedoklim, kurš saskaņā ar individuālu sūdzību tiek pieņemts 31. panta kārtībā, jāpiešķir pārdiskusijas statusa lēmuma statuss. Faktiski tas nozīmēja divpakāpju tiesu sistēmas izveidošanu. Tad Eiropas cilvēktiesību komisija darbotos kā pirmās instances tiesa, bet Eiropas cilvēktiesību tiesa būtu apelācijas instance attiecībā uz komisijas lēmumiem. Priekšlikumi neskarā valsts ierosinātu procedūru.

Eiropas konvencijas kontroles mehānisma darbībā ir jau skaidri redzamas tendences. Pirmkārt, pieaug Eiropas padomes dalībvalstu skaits. Otrkārt, šis mehānisms kļūst arvien populārāks cilvēku vidū. Treškārt, saskaņā ar tradicionālo sistēmu process ilgst vārdi garus gadus. Ceturtkārt, noslēdzoties Cilvēktiesību

komisijas 1994. gada sesijai, 2672 lietas vēl aizvien bija izskatīšanā, no tām 1487 lietu izskatīšana vēl nebija uzsākta. Piektkārt, sistēmai ir tikai daļēji tiesisks raksturs, tāpēc ir galīgi jāizlemj par labu vai nu politiskiem vai juridiskiem līdzekļiem strīdu izšķiršanā. Skaitļos šīs tendences var atspoguļot šādi:

Gads	Dalībvalstu skaits	Komisijā skatāmās lietas	Tiesā iesniegtās lietas	Ministru komitejā izšķirāmās lietas	
1981	21	404			
1988	22		25		
1989	23		31		
1990	24		61		
1991	25		93		
1992	26	2037	50	15	
1993	32		52	189	
1994	33		2672		

Jau nā kontrolēs sistēma nozīmē, ka jaunā tiesa aizstās divas līdz šim eksistējušas institūcijas – Eiropas cilvēktiesību komisiju un Ministru komiteju, kuras tika izveidotas saskaņā ar Eiropas cilvēktiesību konvenciju, un pildīs šo institūciju funkcijas cilvēktiesību aizsardzības jautājumos. Ministru komiteja saglabā savu konvencijas 54. pantā paredzēto kompetenci – spriedumu izpildes pārraudzīšanu, bet konvencijas 32. pantā tai noteiktās pilnvaras tiek likvidētas.

Tātad tiesas jurisdikcija aptvers visus konvencijas interpretācijas un piemērošanas jautājumus, tajā skaitā valstu sūdzības un indivīdu sūdzības. Tiesa papildus ir pilnvarota sniegt konsultatīvus atzinumus Ministru komitejai, ja Ministru komiteja to prasis.

Tiesa ir pilnvarota saņemt sūdzības ne tikai no indivīdiem, bet arī no nevalstiskām organizācijām un indivīdu grupām, kas uzskata, ka ir cietušas konvencijas pārkāpumu rezultātā.

Sūdzības izskatīšanas procesā būs divi līmeņi, kā tas jau ir tradicionālajā Eiropas cilvēktiesību aizsardzības mehānismā. Lieta uzskatāma par ierosinātu ar brīdi, kad saņemta sūdzība. Parasti sūdzība vispirms tiek skatīta no formālā viedokļa. Formālās prasības ir šādas:

- 1) valstij, pret kuru tiek vērsta sūdzība, ir jābūt konvencijas dalībniecei;
- 2) sūdzība ir jāattiecas uz konvencijas paragrāfu pārkāpumiem;
- 3) sūdzība nedrīkst būt anonīma;
- 4) indivīdam ir jāizmanto visas nacionālās tiesvedības piedāvātās iespējas.

Kad ir pieņemts lēmums par sūdzības pieņemšanu, lieta sāks skatīt pēc būtības.

Jāņem vērā, ka konvencija nesaista sūdzības iesniegšanu ar konkrētu valsts pilsonību. Visas personas, kuras dažādu iemeslu dēļ nonākušas konvencijas dalībvalsts jurisdikcijā, ir tiesīgas iesniegt sūdzību. Indivīdam katrā ziņā ir jābūt cietušam pārkāpuma rezultātā. Tas nozīmē, ka sūdzības nevar būt abstraktas.

Ļoti reti valstis savas tiesības iesniegt sūdzību par otras valsts izdarītajiem pārkāpumiem neizmanto bieži, tomēr šādas procedūras noteiksana Eiropas cilvēktiesību konvencijā patī par sevi ir saņemta tradicionālajās starptautiskajās tiesībās. Saskaņā ar vispārējiem starptautisko tiesību principiem valsts var ierosināt

starptautisku darbību pret otru valsti, ja:

- 1) šās valsts tiesības tiek apdraudētas, otrai valstij pārkāpjot starptautiskās tiesības;
- 2) aizsargājot savu pilsoni otras valsts teritorijā, tā tādējādi realizē diplomātisko aizsardzību.

Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija papildus nosaka, ka valsts var iesniegt sūdzību pret citu valsti, ja:

- 1) konvencijas pārkāpums ir vērstis pret jebkuru personu pārkāpējas valsts jurisdikcijā, ieskaitot pārkāpējas valsts pilsoņus;
- 2) ir konstatēta valsts likumu un administratīvās prakses nesaskaņa ar konvencijas normām.

Lai valsts sūdzība tiktu atzīta par pieņemtu, faktiski nav jāizpilda neviena formāla prasība, tomēr Cilvēktiesību komisija bija interpretējusi atsevišķas konvencijas normas, nosakot, ka tad, ja sūdzība ir acīmredzami nepamatota, tiesas lieta netiek ierosināta.

5. EIROPAS PADOMES PAPLAŠINĀŠANAS POLITIKA

Eiropas padomei, tāpat kā citām starptautiskajām organizācijām, pirmsmaas bijusajā socialistisko valstu blokā lika deklarēt savu pozīciju attiecībā ar šīm valstīm. Šīs pozīcijas veidošanās sākumposmam raksturīgs arī apmulsuma periods. Viens no īresiem bija reāla situācija, kad pastāvēja princips un uzskatu kopība starp Eiropas padomes dalībvalstīm, kuras gadu gaitā bija kopīgi darbojušas Eiropas padomē, turpretī vairums postkomunistisko valstu šos principus tikai sāka apzināt. Tāpēc viens no galvenajiem jautājumiem bija: kā sekmēt šo demokrātijas apziāšanu un ieviešanu un kā to ātrāk un efektīvāk īstenot.

1993. gada oktobrī Vīnē Eiropas padomes dalībvalstu vadītāji un valdību vadītāji lema par turpmākās politikas galvenajiem virzieniem. Par pamatu Eiropas padomes politikas noteikšanai tika ņemta atzīta, ka tagad Eiropai ir iespēja kļūt par plašu demokrātijas drošības lauku. Kā viens no pamatelementiem, kas ļautu šo iespēju īstenot, tika atzīta jaunu valstu uzņemšana jeb organizācijas paplašināšanās. Vienlaikus tikšanās dalībnieki atzina, ka organizācijas paplašināšanās austrumu virzienā ir arī pārbaudījums organizācijai, tas identitātei un spējai saliedēt dalībvalstis un rast kopīgus risinājumus.

Organizācijas identitātes, efektivitātes un uzticamības jautājums ir nesamaujami saistīts ar paplašināšanas politiku, veidojot Eiropas demokrātisko valstu kopējo struktūru. Eiropas padome atzina, ka šajā procesā organizācijas Statūtos nospraustais mērķis – sekmēt

iespējami ciešāku Eiropas valstu vienotību, par pamatu ņemot fundamentālās vērtības, kas visspilgtāk izteiktas Eiropas cilvēktiesību konvencijā, – paliek nemainīgs. Gluži pretēji, šis mērķis iegūst arvien nopietnāku pamatojumu jaunajā pasaules politikas kontekstā.

Austrumeiropas un Viduseiropas valstu uzņemšanas prakse rāda, ka galvenie priekšnoteikumi uzņemšanai Eiropas padomē ir šādi:

- 1) ir pamatos īstenota fundamentāla konstitucionāla reforma;
- 2) ir notikušas brīvas vēlēšanas;
- 3) strauji virzās uz priekšu darbs nacionālo likumu saskaņošanā ar Eiropas padomes standartiem, it sevišķi ar Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvenciju;
- 4) ir identificētas tās jomas, kur vēl aizvien nav panākta atbilstība Eiropas padomes principiem;
- 5) ir saņemts solījums, ka šīs neatbilstības tiks novērstas pēc iespējas drīzākā laikā saskaņā ar noteiktu grafiku.

Eiropas padome ir apņēmusies sekot līdzi politiskajai praksei attiecīgajā valstī gan pirms, gan pēc tās uzņemšanas šajā organizācijā. Valsts nedrīkst nepildīt savus solījumus. Konkrēts piemērs tam bija Krievijas iesnieguma izskatīšanas apturēšana Eiropas padomē sakarā ar notikumiem Čečenijā, jo tie ir pretrunā ar Eiropas padomes standartiem. (Parlamentu asambleja 1995. gada novembrī tomēr izlēma atjaunot Krievijas uzņemšanas jautājuma izskatīšanu 1996. gada sesijā.)

Apzinoties, ka vēl paies laiks, līdz Austrumeiropas un Viduseiropas valstīs sasniegs Eiropas padomes standartus, un lai tomēr sekmētu jauno demokrātiju drīzāku tuvinašanos tiem,

Eiropas padomes Parlamentu asambleja ierosināja katras valsts uzņemšanu skatīt individuāli, piešķirot tai nepieciešamo uzdevību līdētību. Tas nozīmēja, ka Eiropas padome dāvāja savu uzdevību attiecīgajai valstij un solījumam, ka tā, kļūdamā par organizācijas dalībvalsti, pilnā apmērā ievieš nepieciešamās reformas, lai izpildītu organizācijas prasības. Lai varētu pārbaudīt, ka valstis pilda savu solījumu, Parlamentu asambleja 1993. gada nodibināja tā saukto Halonena procedūru. Savukārt 1994. gada rezolūcija Nr. 1031 Parlamentu asambleja atzina, ka izveidota kontroles mehānisma galvenais mērķis ir stimulēt un virzīt demokrātijas attīstību jaunuzņemtajā valstī vai kandidātvalstī. Tāpat skaidri asambleja ir formulējusi savu viedokli, ka doto solījumu nepildīšana nepaliks bez sekām.

Piemēram, attiecībā uz mūsu kaimiņvalsti Lietuvas uzņemšanu Eiropas padome, apbūsejo – Lietuvas un Eiropas padomes – saistību pakete bija šādi Lietuvas valdības solījumi:

- 1) parakstīt un ratificēt Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvenciju, atzīt indivīda tiesības iesniegt sūdzību Cilvēktiesību tiesā un atzīt minētās tiesas vispārējo jurisdikciju;
- 2) pievienoties Eiropas pašvaldību hartai, lai sekmētu pluralisma un demokrātijas nostiprināšanos visos līmeņos;
- 3) pārskatīt likumus jauno prasību un apstākļu gaismā;
- 4) izstrādāt kriminālkodeksā nāvessodu;
- 5) iedzīvotājiem preses brīvību attiecībā ar valsts institūcijām;
- 6) ievērot poļu minoritātes tiesības zemes reformas apstākļos.

Vienlaikus Eiropas padomes Parlamentu asamblejas Juridiskā un cilvēktiesību komisija uzsvēra, ka Lietuvai, tāpat kā jebkurai citai dalībvalstij, ir īpaši jāseko tam, kā valstī tiek ievērots tiesiskuma

princips, cilvēktiesības un pamatbrīvības attiecībā uz Lietuvas jurisdikcijai pakļautajiem indivīdiem. Šīs prasības izriet no Eiropas padomes Statūtu 3. paragrāfa.

Eiropas padome ir izveidojusi vairākas tehniskās un cita veida palīdzības programmas, lai sekmētu jauno demokrātiju nostiprināšanos. Daļa šo programmu tiek realizētas sadarbībā ar Eiropas savienību. Kā uzsvēr Parlamentu asambleja, organizācijai ir jāvelta lielākas pūles divos galvenajos virzienos:

- 1) sekot, lai dalībvalstis pilda savus solījumus organizācijas standartu iedzīvināšanā;
- 2) atbalstīt reformu turpināšanu un demokrātijas pilnveidošanu.

Politiskā un juridiskā kontrole tiek veikta kā no Ministru komitejas un Parlamentu asamblejas puses, tā arī no Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas institūciju puses. Šim darbam jāturpina, jo tas ir vitāli svarīgs, lai garantētu uzticību Eiropas padomei.

Jautājums, kuru neizbēgami rada organizācijas paplašināšanās process, ir vienlīdzīgu prasību piemērošana attiecībā uz visām valstīm. Parlamentu asambleja deklarēja savu viedokli, ka kontrolei pār to, kā valstis ievēro organizācijas standartus, ir jāattiecas tiklab uz organizācijas dalībvalstīm – neatkarīgi no tā, cik ilgi šīs valstis jau ir organizācijā, – kā arī uz valstīm, kuras pretendē iestāties organizācijā. Tādējādi tiks novērsts risks, ka varētu tikt izvirzītas nevienlīdzīgas prasības un rastos standartu relativizēšanas problēma. 1994. gada 10. novembrā Ministru komitejas deklarācija "Par saistību ievērošanu, ko uzņēmušās Eiropas padomes dalībvalstis" ir konkrēts solis šajā virzienā, lai novērstu izstrādāto standartu degradēšanu.

Paplašināšanās procesa izraisīto jautājumu lokā ir vēl viens jautājums, kas ir ļoti svarīgs, runājot par jaunuzņemtajām dalībvalstīm. Vai Eiropas padomes standartus var interpretēt vai piemērot atsevišķi katrā valstī atkarībā no tā, cik izstrādāta un profesionāla ir katras valsts tiesību sistēma un institūcijas? Eiropas padome neparprotami iestājas par to, ka organizācijas normas nedrīkst piemērot katrā valstī citādi. Tomēr prakse rāda, ka izpratne par demokrātijas principu saturu, par standartu ietilkošanu dažādās sabiedrības ir atšķirīga.

1993. gada 20. aprīlī Eiropas padomes Parlamentu asambleja bija spiesta izskatīt jautājumu par Turcijas, kura ir viena no pirmajām Eiropas padomes dalībvalstīm, militāro iejaukšanos Ziemeļīrākā, kā arī par Turcijas pieņemumu veikt valstī konstitucionālo un likumu reformu atbilstoši organizācijas standartiem. Šis pēdējais jautājums bija Eiropas padomes diskusiju objekts jau labu laiku. Rezultātā Turcija tomēr ir izdarījusi nepieciešamos grozījumus konstitūcijā (kā ziņots, arī Rumānijā, kas tika uzņemta organizācijā 1993. gada 7. oktobrī, situācija cilvēktiesību un tiesiskuma principa ieviešanā nav vienkārša.

Attiecībā uz jaunajām un topošajām organizācijas dalībvalstīm par prioritāti ir noteikta demokrātisko institūciju izveidošana un nostiprināšana, kā arī klasisko civilo un politisko tiesību atjaunošana. Vienu no problemām, kas traucē demokrātisko institūciju nostiprināšanos jaunajās dalībvalstīs, ir centrālo un vietējo pārvaldes iestāžu nesadarbošanās un nesaprašanās. Eiropas padomes vecākajām dalībvalstīm šajā jautājumā ir liela pieredze, kas ļauj izveidot dažādas palīdzības programmas Austrumeiropas un Vidusēiropas valstīm. Savukārt šās sadarbības pamatprincipi

un standarti ir nostiprināti Eiropas pašvaldību hartā.

Attiecībā uz klasisko civilo un politisko tiesību standartiem galvenie dokumenti, ar kuriem valstīm, kamēr tās gatavojas iestāties Eiropas padomē, jāaskaņo nacionālie likumi, ir Eiropas cilvēktiesību konvencija un tās piemērošanas prakses materiāli, Eiropas konvencija par spīdzināšanas novēršanu, Eiropas sociālā harta, kā arī Nacionālo minoritāšu aizsardzības konvencija.

Tā kā Austrumeiropas un Viduseiropas valstis noris pāreja no plānveida uz tirgus ekonomiku, Eiropas padome labi apzinās un uzsver sociālo tiesību garantiju nepieciešamību šajās valstīs Eiropas sociālās hartas ietvaros. Radikālās politiskās un sociālās pārmaiņas var novest pie strauja bezdarba pieauguma, kā arī lielas daļas iedzīvotāju dzīves līmeņa pazemināšanās. Tas traucē demokrātijas struktūru attīstību. Tāpēc Eiropas padome uzskata, ka līdztekus ekonomiskajai palīdzībai un sabiedrisko institūciju veidošanai ir jārada arī atbilstošu tiesisko standartu bāze, kā arī jāsekmē nevalstisko organizāciju un kustību veidošanās šajās valstīs. Eiropas padome uzsver, ka tas, ko saprot ar tā saucamo Eiropas modeli, ir valstisko un nevalstisko institūciju sadarbība, kā arī tiesību aktu un ieinteresēto valstiskā procesa dalībnieku panākto vienošanos, piemēram, darba devēju un darba ņēmēju, savstarpējā saistība. Tikpat svarīgs demokrātiskas sabiedrības elements ir masu informācijas līdzekļu neatkarība, kas ir nostiprināma attiecīgos nacionālajos tiesību aktos, kuri garantē tiesības uz brīvu izteikšanos.

Austrumeiropas un Viduseiropas valstu iestāšanās organizācijā ir pavērusi jaunu darbības lauku un devusi jaunu spēku tās stan-

datiem. Patreiz vēl ir dažas valstis, kuras darbojas vienīgi speciālā viesu statusa organizācijas Parlamentu asamblejā. Tās ir:

Valsts	Speciāla viesu statuss piešķirts
Krievija*	14.01.92
Horvātija	4.05.92
Bosnija-Hercegovina	28.01.94

Armēnija, Azerbaidžana un Gruzija jau pirms krietna laika lūdza Viesu statusu Parlamentu asamblejā, taču tām šis statuss vēl nav piešķirts.

* 1996. gada 29. janvārī Eiropa nolikuma par Krievijas uzņemšanu Eiropas padomē. – Red.

6. EIROPAS PADOME UN LATVIJA

Eiropas padomes parlamentāriešu uzmanība bija pievērsta norisēm Baltijā jau ilgu laiku pirms 1991. gada augusta notikumiem. Tā, piemēram, pēc 1991. gada janvāra asiņainajiem notikumiem Latvijā un Lietuvā 21 Eiropas parlamentārietis parakstīja deklarāciju Nr. 203, kurā izteica dziļas sākarā ar notikumiem Baltijā un cilvēku bojāeju, kā arī atbalstu Baltijas tautu cīņai par brīvību un demokrātiju. Deklarācija aicināja PSRS valdību ierobežot šīs valsts militāro klātbūtni Baltijas valstīs un nekavējoties sākt sarunas ar demokrātiski ievēlētajām valstu pārvaldes institūcijām Baltijā.

Pēc konstitucionālā likuma "Par Latvijas Republikas valstisko statusu" pieņemšanas 1991. gada 21. augustā Latvijas Augstākā padome dažādos starptautiskajos forumos sāka saņemt nopietnu atbalstu deklarētajai valsts neatkarībai. Kā savā atskaitē Latvijas Parlamenta Ārlietu komisijai raksta bijušais Latvijas Republikas ārlietu ministrs Georgs Andrejevs, kurš bija iekļauts gan pirmajā Latvijas delegācijā Eiropas padomē, gan arī Augstākās padomes pastāvīgajā delegācijā Eiropas padomes Parlamentu asamblejā, tajās pašās dienās, kad Latvija pieņēma konstitucionālo likumu, viens no Eiropas padomes Parlamentu asamblejas parlamentāriešiem O'Braiens (O'Brien) iesniedza Ministru komitejai rakstisku jautājumu Nr. 399, kurā lūdza paskaidrot, kādā veidā komiteja ir nolēmusi veicināt Baltijas valstu uzņemšanu par Eiropas padomes dalībvalstīm. 1991. gada 30. augustā Eiropas padomes Ministru komiteja publicēja "Deklarāciju par Baltijas valstīm", kurā apsveic "suverenitātes un neatkarības atjaunošanu Igaunijā,

Latvijā un Lietuvā, kas ļauj šīm valstīm ieņemt to likumīgo vietu Eiropas demokrātisko tautu saimē". Tajā pašā laikā Baltijas valstu galvaspilsētās apmeklēja toreizējais Eiropas padomes Parlamentu asamblejas prezidents Andreass Bjorks (Zviedrija), kurš arī ierosināja Latvijas valdībai iesniegt lūgumu par Latvijas uzņemšanu Eiropas padomē.

Īpašreiz vienbūks Latvijas lūgums par uzņemšanu tika iesniegts Apvienoto Nāciju Organizācijā un Eiropas padomē. Abas minētās organizācijas tikpat ātri pieņēma lēmumu Latvijas lūguma sakarā. 1991. gada 12. septembrī Eiropas padomē izplatīja ziņojumu "Par jaunā Padomju Savienība" (dokuments Nr. 6486), kurā Baltijas valstis tika apsveiktas ar neatkarības atgūšanu un augusta puča izpaušanos. PSRS Latvija kļuva par ANO dalībvalsti 1991. gada 17. septembrī, bet 1991. gada 18. septembrī tai tika piešķirts speciāls viesu statuss Eiropas padomes Parlamentu asamblejā. Tajās dienās uz Eiropas padomes Parlamentu asamblejas 43. sesiju pēc toreizējā Parlamentu asamblejas prezidenta uzaicinājuma devās Latvijas Republikas Augstākās padomes delegācija – Dainis Ivāns, Georgs Andrejevs, Janis Krūmiņš un Rolands Blezūrs. Latvijas delegācija tika aicināta piedalīties vairāku Parlamentu asamblejas komiteju darbā, tur tika uzdoti jautājumi par stāvokli Baltijā un attīstības perspektīvām. Par šo Latvijas delegācijas uzdevumiem Strasburā Georgs Andrejevs raksta, ka debatēs par speciāla viesu statusa piešķiršanu Baltijas valstīm delegāts no Lielbritānijas Koks (Cox) teicis arī šādus vārdus: "Šī asambleja ir daudz ievērojamu notikumu aculieciniece, bet neviens no tiem nav bijis tik ievērojams un vēsturisks kā privilēģija šodien klausīties trijās jaunās asamblejas biedrus, kuri pārstāv Baltijas valstis. Viena lieta, kas jums drīz būs jāiemācās, ir tāda: visi mēs

esam draugi un kolēģi. Jūs esat laipni gaidīti asamblejā. Esmu pārliecināts, prezidenta kungs, ka, noklausījies trīs mūsu jauno kolēģu runas, jūs piekritisit, ka viņi ir ienesuši jaunu kvalitāti asamblejas debatēs."

1991. gada 8. oktobrī tika pieņemts Latvijas Republikas Augstākās padomes lēmums "Par Latvijas Republikas Augstākās padomes pārstāvju iecelšanu Eiropas padomes Parlamentārajā asamblejā". Tādējādi par pirmajiem Latvijas pārstāvjiem šajā organizācijā bija apstiprināti Georgs Andrejevs, Aivars Endziņš un Andrejs Panteļejevs. Sanākot jaunievēlētajai Saeimai, pārstāvju pilnvaras pārņēma Saeimas apstiprinātā delegācija; un Saeimas priekšsēdētāja 1993. gada 12. augusta paziņojumā teikts, ka ir apstiprinātas pilnvaras Saeimas delegācijai šādā sastāvā: Aivars Endziņš, Aleksandrs Kiršteins un Andrejs Panteļejevs.

Nosauktie Latvijas kā speciālā viesi Eiropas padomes Parlamentu asamblejā pārstāvji kardināja Latvijas ceļu uz organizāciju, un tas nebija vienkāršs process. Eiropas padomes prasības un standarti ir precīzi noteikti. Katra valsts, protams, nāk ar savu skatījumu uz lietām, ar savu vēsturisko mantojumu un sapratni. Eiropas padome ir forums, kur puses meklē kopīgu valodu.

Latvijai kā valstij, kura atgriežas Eiropas valstu saimē, ir jāsaprot un jāpieņem savas 50 gadu prombūtnes laikā Eiropā iedzīvotājiem principā, kuri attiecas gan uz valsts ekonomisko, gan politisko sistēmu. Politiskās sistēmas pamatā ir jābūt pluralismam, demokrātijai, cilvēktiesību standartiem un tiesiskumam.

Latvijas uzņemšana par organizācijas dalībvalsti 1995. gada 10. fe-

bruārī liecina, ka Latvijas un Eiropas padomes dialogs ir bijis nopietns un konstruktīvs.

Kad 1993. gada 25. novembrī Saeima pirmajā lasījumā pieņēma Pilsonības likumu, daudzas likumprojektā ietvertās pamatnostādnes saskaņoja ar vispārējo Eiropas praksi, piemēram, pilsonības iegūšana laulību rezultātā, ka arī tad, ja viens no vecākiem ir latvietis. Tomēr abpusējas normas bija pretrunā ar Eiropas praksi un standartiem. Tas attiecas uz pirmajā likuma variantā noteikto gada naturalizācijas kvotu, kura drīkstēja sasniegt tikai 0,1 procentu no Latvijas pilsoņu skaita. Gan Eiropas padome, gan arī EDCI augstais komisars minoritāšu jautājumos Makss van der Stūls (Max van der Stoep) protestēja pret mehānisku ieviešanu šajā jautājumā, jo tas fakts, ka cilvēks pastāvīgi dzīvo Latvijā, dod viņam tiesības brīvi paust savu gribu būt vai nebūt par valsts pilsoni, turpretī valstij ir tiesības pieprasīt lojalitāti pret tās politisko sistēmu. 1994. gada 22. jūlijā Saeima – pēc tam, kad Valsts prezidents likumu bija atdevis atpakaļ – pārskatīja to otrreiz. Rezultātā minētā kvota tika izslēgta no likuma. Visi Latvijas iedzīvotāji, kuri vēlas iegūt pilsonību, izpildījuši noteiktas prasības, līdz 2003. gadam var kļūt par pilsoņiem.

Cits likums, kura izstrādāšanas gaitā Eiropas padomes eksperti vērtēja īpašu uzmanību, bija 1995. gada 12. aprīlī pieņemtais likums "Par bijušās PSRS pilsoņu, kuri nav Latvijas un citas valsts pilsoņi, statusu". Šā likuma mērķis ir noteikt to iedzīvotāju tiesības un pienākumus, kuri nav Latvijas pilsoņi un kuri nav ne dzimstnieki, ne dzimstnieki atbilstoši likumam "Par dzimstnieku un bezvalstnieku iebraukšanu un uzturēšanos Latvijā Republikā".

Eiropas padomes Parlamentu asamblejas Politiskā komiteja savā atzinumā Parlamentu asamblejai par Latvijas uzņemšanu Eiropas padomē atzina, ka ar Pilsonības likuma pieņemšanu Latvija ir izpildījusi vienu no galvenajiem priekšnoteikumiem tās uzņemšanai Eiropas padomē. Politiskā komiteja uzsvēra arī to, ka Latvijas valdība ir apņēmusies ar likumu noteikt pārejo nepilsoņu statusu Latvijā, kas ir otrs nepieciešamais priekšnoteikums Latvijas uzņemšanai Eiropas padomē.

LR Tieslietu ministrijas kontrole dažādas darba grupas ir izstrādājušas apjomīgākos Latvijas tiesību sistēmas pamatlikumus: Kriminālkodeksu, Kriminālprocesa kodeksu, Administratīvo pārkāpumu kodeksu un Civilprocesa kodeksu. Arī šis darbs tika veikts, sadarbojoties ar Eiropas padomes ekspertiem, lai jau pašos topošās tiesību sistēmas pamatos ieliktu normas, kas atbilst Eiropas valstu likumos ietvertajām un ir saskaņotas ar Eiropas padomes standartiem.

Tas liecina, ka ir pamats un gatavība turpmākam kopīgam dialogam pat ļoti kritiskos jautājumos. Uzņemšana organizācijā apliecina Eiropas padomes pārliecību, ka arī Latvija var sniegt savu ieguldījumu Eiropas valstu likumu harmonizēšanā, sabiedrības problēmu kopējā risināšanā. Parlamentu asamblejas viedokli (dokuments Nr. 7193), kur summejas gan Politiskās komitejas, gan Juridiskās un cilvēktiesību komisijas atzinumi par Latvijas gatavību iestāties Eiropas padomē, kā galvenie Latvijas solījumi tiek minēti šādi:

1) ratificēt Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu; atzīt individa tiesības iesniegt sūdzību par cilvēktiesību pārkāpumiem Eiropas cilvēktiesību

tiesā; atzīt minētās tiesas vispārējo jurisdikciju;

2) izanalizēt Eiropas sociālo hartu ar mērķi to ratificēt;

3) analizēt citus svarīgākos Eiropas padomes līgumus;

4) parakstīt un ratificēt ANO Vispārējo vienošanos par privilēģijām un imunitātēm;

5) risināt starptautiskus konfliktus ar miermīlīgiem līdzekļiem;

6) sadarboties ar Eiropas padomes Parlamentu asambleju, lai sekmētu rezolūcijas par Eiropas padomes saistību ievērošanu izpildi.

Latvijai kā pastāvīgajai dalībvalstij ir trīs pastāvīgās vietas Parlamentu asamblejā un trīs aizstājēju vietas. Saeima izdarīja grozījumus 1993. gada 12. augusta lēmumā "Par pilnvaru apstiprināšanu Saeimas deputātu delegācijai Eiropas padomes Parlamentu asamblejā", papildinot delegāciju ar trim jauniem dalībniekiem: Jāni Jurkānu, Juri Sinku un Inesi Birznieci.

Eiropas padomes iekšējo darba organizāciju, tāpat kā Saeimā, nosaka kārtības rullis. Tā 40. paragrāfs paredz, ka jebkura dalībvalsts apstiprina pastāvīgo delegāciju un tādā pašā skaitā arī aizstājējus. Par Latvijas pastāvīgajiem delegātiem asamblejā bija apstiprināti Jānis Jurkāns, Aleksandrs Kiršteins un Andrejs Pantelējevs, bet aizstājēju statusā apstiprināja Inesi Birznieci, Aivaru Endziņu un Juri Sinku.

1995. gada 30. novembrī 6. Saeimas deputāti apstiprināja jaunu Latvijas parlamenta delegāciju Eiropas padomes Parlamentu asamblejā. Par pastāvīgajiem pārstāvjiem ir apstiprināti Janīna Kušnere, Andrejs Pantelējevs un Juris Sinka, bet par pastāvīgo pārstāvju aizstājējiem ir apstiprināti Aleksandrs Kiršteins, Ivars

Ķezbers un Gundars Valdmanis. Janīna Kušnere ir apstiprināta par delegācijas vadītāju.

Latvijas pārstāvjiem Eiropas padomē ir sācies kvalitatīvi jauns spraiga darba posms, kam raksturīga aktivitāte visās Parlamentu asamblejas komisijās un komitejās, kā arī starpvaldību ekspertu grupās, kuras strādā pie Eiropas padomes standartu tālākas nostiprināšanas. Šis apstāklis ir sevišķi augsti vērtējams, jo Latvija pēc ilgiem gadiem var dalīties savā izpratnē par daudziem jautājumiem, piedaloties visa reģiona politikas veidošanā.

Latvija ir saņēmusi Eiropas padomes uzticības kredītu. Jaunās Eiropas padomes dalībvalstis zina, ka to dotie solījumi tiks stingri kontrolēti. Eiropas padomes eksperti ir uzsvēruši, ka liela vērtība ir jāpievērš Pilsonības likuma ieviešanas kontrolei Latvijā, kā arī jautājumam par naturalizācijas eksāmena prasībām. Latvijas un Eiropas padomes kopīgās darbības rezultātam ir jābūt tāda sakārtota un pārskatāma tiesību aizsardzības mehānisma izveidošanai, kurš būtu viegli pieejams Latvijas iedzīvotājiem viņu tiesību aizsardzībai, kā arī jāveidojas indivīda un valsts pārvaldes iestāžu konstruktīvam dialogam, kas ir viens no demokrātiskas sabiedrības pamatiem.

Izmantotā literatūra

Cīramatas

Bowett, D.V., *The Law of International Organizations*, 4th edition (Stevens & Sons: London, 1991).

van Dijk, P. and van Hoof, G.J.H., *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 2nd Edition (Kluwer Law and Taxation Publisher: Dordrecht, Boston, 1990).

Čomiņa, D., *Eiropas cilvēka tiesību konvencijas īss skaidrojums*, tulkojums latviešu valodā (Eiropas padome: Strasbūra, 1993).

Dokumenti

Methods and Instruments of Co-operation in the Council of Europe (Council of Europe: Committee of Ministers, Strasbourg, 1975).

The Council of Europe: Achievements and Activities (Council of Europe: Directorate of Information, Strasbourg, 1994).

Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, tulkojums latviešu valodā (Eiropas padome: Strasbūra, 1990).

Eiropas padomes Statūti, Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1995.gada 23. marts (Nr. 6), 638.-654. lpp.

Co-operation with the Countries of Central and Eastern Europe (Council of Europe: Committee of Ministers, 96th session, Strasbourg, 11 May 1995).

Further enlargement of the Council of Europe (Council of Europe: Committee of Ministers, 96th Session, Strasbourg, 27 Apr. 1995).

Compliance with Commitments accepted by Members States of the Council of Europe (Council of Europe: Committee of Ministers, Strasbourg, 26 Apr. 1995).

Preliminary Draft Report on the general policy of the Council of Europe (Council of Europe: Parliamentary Assembly Political Affairs Committee, Strasbourg, 30 Mar. 1995).

Lithuania Preliminary Memorandum (Council of Europe: Parliamentary Assembly Committee on Legal Affairs and Human Rights, Strasbourg, 26 June 1995).

Draft Report on the application by Latvia for membership of the Council of Europe (Council of Europe: Parliamentary Assembly Political Affairs Committee, Strasbourg, 29 Sep. 1994).

Opinion on the application by Latvia for membership of the Council of Europe (Council of Europe: Parliamentary Assembly, 8 Nov. 1994). *Forum, Quarterly Magazine of the Council of Europe*, 1995, no.1, pp.16-19.

Pielikumi

Pielikums A

Eiropas organizācijas: kas ir kas?

Lai, runājot par nosaukumos līdzīgām starptautiskām organizācijām, novērstu iespējamos pārpratumus, šeit sniegti to nosaukumi latviešu un angļu valodā ar īsu paskaidrojumu.

Eiropas padome (*Council of Europe*)

Starptautiska organizācija, kuras mītne atrodas Strasbūrā (Francija) un kurā ir 38 valstis, arī Latvija.

ES valstu vadītāju Eiropas padome (*European Council*)

Eiropas savienības valstu vadītāju regulāra tikšanās, kurā tiek plānota savienības politika.

Padome (*The Council*)

Eiropas savienības viena no piecām galvenajām institūcijām, kura pieņem dalībvalstīm saistošus lēmumus. To veido dalībvalstu attiecīgie ministri vai to pilnvarotās valdības amatpersonas.

Parlamentu asambleja (*Parliamentary Assembly*)

Eiropas padomes institūcija, kuru veido dalībvalstu parlamentu apstiprinātas delegācijas.

Eiropas parlaments (*European Parliament*)

Eiropas savienības parlamentārā institūcija, kuras deputāti tiek ievēlēti vispārējās vēlēšanās piecpadsmit Eiropas savienības dalībvalstīs.

Eiropas cilvēktiesību komisija (*European Commission of Human Rights*)

Starptautiska institūcija, kas izveidota uz Eiropas cilvēktiesību konvencijas pamata un darbojas konvencijā noteiktās kompetences ietvaros.

Eiropas komisija (*European Commission*)

Eiropas savienības izpildinstitūcija, kura kontrolē, kā tiek pielietoti gan savienības līgumi, gan savienības institūciju lēmumi.

Eiropas cilvēktiesību tiesa (*European Court of Human Rights*)

Justīcijas institūcija, kura ir izveidota uz Eiropas cilvēktiesību konvencijas pamata. Mītne atrodas Strasbūrā. Darbojas saskaņā ar Eiropas cilvēktiesību konvenciju.

Eiropas tiesa (*European Court of Justice*)

Nodrošina Eiropas savienības līgumu pareizu iztulkošanu un pielietošanu. Mītne atrodas Luksemburgā.

Starptautiskā tiesa (*International Court of Justice*)

Apvienoto nāciju justīcijas institūcija, kuras mītne atrodas Hāgā.

Eiropas padomes Statūti*

(Londona 05.05.1949)

Beļģijas Karalistes, Dānijas Karalistes, Francijas Republikas, Īrijas Republikas, Itālijas Republikas, Luksemburgas Lielhercogistes, Nīderlandes Karalistes, Norvēģijas Karalistes, Zviedrijas Karalistes un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības,

pauzot parliecību, ka miera nodrošināšanai, kura ir balstīta uz taisnīgumu un starptautisku sadarbību, ir vitāla nozīme cilvēku sabiedrības un civilizācijas saglabāšanā;

no jauna apstiprinot savu uzticību garīgajam un morālajam vērtībam, kuras ir šo valstu tautu kopīgs mantojums un personas brīvības, politisko brīvību un tiesiskuma īstenais avots, principiem, kuri veido jebkuras īstas demokrātijas pamatu;

ticot, ka šo ideālu saglabāšanas un tālākas īstenošanas, kā arī ekonomiskā un sociālā progresa interesēs ir nepieciešams radīt ciešākas saites starp visām līdzīgi domājošām Eiropas valstīm;

uzskatot, ka šo vajadzību un savu valstu tautu šķaidri izteikto vēlmju apmierināšanai ir nepieciešams nekavējoties izveidot organizāciju, kura ciešāk apvienotu Eiropas valstis,

ievērojot visu iepriekšminēto, ir nolēmusas izveidot Eiropas padomi, kura sastāv no valdību pārstāvju komitejas un konsultatīvās asamblejas, un šim nolūkam ir pieņēmusas šādus Statūtus.

I sadaļa. Eiropas padomes mērķis

1. paragrāfs

a) Eiropas padomes mērķis ir panākt lielāku vienotību starp tās locekļiem to ideālu un principu nodrošināšanai un īstenošanai, kuri veido šo valstu kopējo mantojumu un veicina to ekonomisko un sociālo progresu.

b) Šis mērķis tiks īstenots ar Padomes institūciju palīdzību, apspriežot jautājumus,

* EP Statūtu tulkojuma teksts pārpublicēts no 1995.gada 2. februāri Saeima pieņemtā likuma "Par Eiropas padomes statūtiem". Sk. *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1995.g. 23. marts (Nr. 6), 638-654. lpp. – Red.

kuri skar visu locekļu intereses, noslēdzot līgumus un kopīgi darbojoties ekonomikas, sociālajā, kultūras, zinātnes, likumdošanas un administratīvajā jomā, kā arī cilvēktiesību un pamatbrīvību saglabāšanā un tālākajā īstenošanā.

c) Piedalīšanās Eiropas padomē neietekmē tās locekļu sadarbību Apvienoto Nāciju Organizācijas ietvaros, citās organizācijās vai savienībās, kuru darbībā tās piedalās.

d) Nacionālās aizsardzības jautājumi neietilpst Eiropas padomes darbības sfērā.

II sadaļa. Dalība

2. paragrāfs

Eiropas padomes locekļi ir šo Statūtu dalībnieki.

3. paragrāfs

Katram Eiropas padomes loceklim ir jāakceptē principi, kuri nodrošina tiesiskumu un visu cilvēku iespējas pilnā mērā baudīt cilvēka tiesības un pamatbrīvības Padomes locekļu jurisdikcijas ietvaros, un godprātīgi un efektīvi jāsadarbjas I sadaļā formulētā mērķa īstenošanā.

4. paragrāfs

Jebkuru Eiropas valsti, kura tiek uzskatīta par spējīgu un kura vēlas izpildīt 3. paragrāfa noteikumus, Ministru komiteja var uzaicināt kļūt par Eiropas padomes locekli. Šādā veidā uzaicinātā valsts kļūst par locekli, iesniedzot tās vārdā ģenerālsekretāram dokumentu par pievienošanos šiem Statūtiem.

5. paragrāfs

a) Īpašos apstākļos Eiropas valsti, kura tiek uzskatīta par spējīgu un kura vēlas izpildīt 3. paragrāfa noteikumus, Ministru komiteja var uzaicināt kļūt par Eiropas padomes asociēto locekli. Šādā veidā uzaicinātā valsts kļūst par asociēto locekli, iesniedzot tās vārdā ģenerālsekretāram dokumentu par pievienošanos šiem Statūtiem. Asociētajam loceklim ir tiesības būt pārstāvētam tikai Konsultatīvajā asamblejā.

b) Šajos Statūtos lietotais termins "loceklis" tiek attiecināts arī uz asociēto locekli, izņemot gadījumus, kad runa ir par pārstāvību Ministru komitejā.

6. paragrāfs

Pirms uzaicinājumu nosūtīšanas, saskaņā ar 4. vai 5. paragrāfu, Ministru komiteja nosaka pārstāvju skaitu Konsultatīvajā asamblejā, uz kuru būs tiesīga dalībvalsts kandidāte, kā arī tās dalības maksu.

7. paragrāfs

Jebkurš Eiropas padomes loceklis var izstāties no šīs organizācijas, oficiāli paziņojot ģenerālsekretāram par savu nodomu. Šāda izstāšanās stājas spēkā tā finansu gada beigās, kura ir iesniegts paziņojums, ja vien paziņojums ir iesniegts attiecīgā finansu gada pirmajos deviņos mēnešos. Ja paziņojums ir iesniegts finansu gada triju pēdējo mēnešu laikā, tas stājas spēkā nākamā finansu gada beigās.

8. paragrāfs

Jebkuram Eiropas padomes loceklim, kurš ir izdarījis nopietnu 3. paragrāfa noteikumu pārkāpumu, var liegt pārstāvības tiesības, un Ministru komiteja var pieprasīt tā izstāšanos saskaņā ar 7. paragrāfu. Ja tāds loceklis neizpilda šo prasību, Komiteja var pieņemt lēmumu, ka tā daļa Padomes locekļu sastāvā tiek pārtraukta no tā datuma, kuru nosaka Komiteja.

9. paragrāfs

Loceklim, kurš nav izpildījis savas finansiālas saistības, Ministru komiteja var liegt pārstāvības tiesības Komitejā un Konsultatīvajā asamblejā līdz tam laikam, kamēr šīs saistības nebūs izpildītas.

III sadaļa. Vispārīgie noteikumi

10. paragrāfs

Eiropas padomes institūcijas ir šādas:

- i) Ministru komiteja;
- ii) Konsultatīvā asambleja.

Abas šīs institūcijas apkalpo Eiropas padomes Sekretariāts.

11. paragrāfs

Eiropas padomes mītne atrodas Strasbūrā.

12. paragrāfs

Eiropas padomes oficiālās valodas ir angļu un franču valoda. Ministru komitejas un Konsultatīvas asamblejas procedūras noteikumi nosaka, kādos apstākļos un ar kādiem noteikumiem var lietot citas valodas.

IV sadaļa. Ministru komiteja

13. paragrāfs

Ministru komiteja ir institūcija, kas darbojas Eiropas padomes vārdā saskaņā ar 15. un 16. paragrāfu.

14. paragrāfs

Katram loceklim ir tiesības uz vienu pārstāvi Ministru komitejā, un katram pārstāvim ir tiesības uz vienu balsi. Pārstāvji Komitejā ir ārlietu ministri. Gadījumos, kad ārlietu ministra klātbūtne nav iespējama, vai citos gadījumos, kad tas var būt vēlams, var tikt izvirzīts tā vietas izpildītājs, kurš rīkotos ārlietu ministra vārdā un kurš, ja iespējams, būtu savas valsts valdības loceklis.

15. paragrāfs

a) Ministru komiteja pēc Konsultatīvās asamblejas rekomendācijas vai pēc savas iniciatīvas apspriež darbības, kuras ir nepieciešamas Eiropas padomes izvirzītā mērķa sasniegšanai, arī konvenciju vai līgumu slēgšanu un valdību akceptu kopīgai politikai attiecībā uz konkrētiem jautājumiem. Tās secinājumi tiek nodoti dalībvalstīm ar ģenerālsekretāra starpniecību.

b) Attiecīgos gadījumos Komitejas lēmumi var būt izteikti kā rekomendācijas dalībvalstu valdībām, un Komiteja var lūgt dalībvalstu valdības informēt to par darbībām, kuras ir veiktas sakarā ar minētajām rekomendācijām.

16. paragrāfs

Ministru komiteja attiecībā uz 24., 28., 30., 32., 33. un 35. paragrāfā minētajiem noteikumiem, kuri skar Konsultatīvās asamblejas pilnvaras, pieņem saistošus lēmumus visos jautājumos, kuri attiecas uz Eiropas padomes iekšējo organizāciju un pasākumiem. Šim nolūkam Ministru komiteja var veikt visus nepieciešamos finansiāla un administratīva rakstura pasākumus.

17. paragrāfs

Ministru komiteja var veidot konsultatīvas un tehniskas komitejas tādiem konkrētiem nolūkiem, kādus tā uzskata par vēlamiem.

18. paragrāfs

Ministru komiteja apstiprina tās procedūras noteikumus, kuri citu jautājumu starpā nosaka arī:

- i) kvorumu;
- ii) prezidenta iecelšanas veidu un viņa pilnvaru termiņu;
- iii) darba kārtībā iekļaujamo jautājumu pieņemšanas procedūru, arī rezolūciju projektu iesniegšanu;
- iv) nepieciešamos paziņojumus attiecībā uz vietas izpildītāju izvirzīšanu saskaņā ar 14. paragrāfu.

19. paragrāfs

Katras Konsultatīvās asamblejas laikā Ministru komiteja iesniedz tai ziņojumus par savu darbību, papildinot tos ar atbilstošu dokumentāciju.

20. paragrāfs

- a) Ministru komitejas rezolūcijām attiecībā uz sādiem svarīgiem jautājumiem:
- i) 15. paragrāfa b punktā minētās rekomendācijas;
 - ii) 19. paragrāfā minētie jautājumi;
 - iii) 21. paragrāfa a–i un b punktā minētie jautājumi;
 - iv) 33. paragrāfā minētie jautājumi;
 - v) 1. paragrāfa d punkta, 7., 15., 20. un 22. paragrāfa grozījumiem;
 - vi) jebkuri citi jautājumi, kurus izlemj Komiteja, pieņemot rezolūciju, kā tas norādīts zemāk minētajā d punktā, jābūt pieņemtām vienbalsīgi – ņemot vērā to svarīgumu, tām nepieciešams visu balsošana piedalījušos pārstāvju vienbalsīgs akcepts un Komitejā esošo valstu pārstāvju vairākuma klātbūtne.
- b) Lēmumus jautājumos, kuri attiecas uz procedūras noteikumiem vai finansiālām un administratīvām lietām, var pieņemt ar Komitejā esošo valstu pārstāvju vienkāršu balsu vairākumu.
- c) Lai pieņemtu Komitejas rezolūcijas, kuras attiecas uz 4. un 5. paragrāfā minētajiem jautājumiem, nepieciešams divu trešdaļu Komitejā esošo valstu pārstāvju akcepts.

d) Visu pārējo Komitejas rezolūciju pieņemšanai, ieskaitot budžeta, procedūras noteikumu un finansiālu un administratīvu noteikumu apstiprināšanu, šo Statūtu paragrāfu grozījumus, izņemot tos, kas minēti šā paragrāfa a–v punktā, kā arī saubu gadījumā izlemjot, kurš no attiecīgā paragrāfa punktiem ir piemērojams, nepieciešams divu trešdaļu balsošana piedalījušos pārstāvju akcepts un Komitejā esošo valstu pārstāvju vairākuma klātbūtne.

21. paragrāfs

a) Ja vien Komiteja nenolemj citādi, Ministru komitejas sēdes tiek rīkotas:

- i) aiz slēgtām durvīm un
 - ii) Padomes mitnē.
- b) Komiteja nosaka, kāda informācija tiek publicēta attiecībā uz slēgto sēžu lēmumiem un diskusijām.
- c) Komitejas sēdes rīko pirms katras Konsultatīvās asamblejas sesijas un šīs sesijas sākumā, kā arī citā laikā pēc Komitejas ieskatiem.

V sadaļa. Konsultatīvā asambleja

22. paragrāfs

Konsultatīvā asambleja ir Eiropas padomes padomdevēja institūcija. Tā apspriež jautājumus, kas ietilpst tās kompetencē saskaņā ar šiem Statūtiem, un dod rekomendācijas Ministru komitejai.

23. paragrāfs¹

- a) Konsultatīvā asambleja var apspriest un pieņemt rekomendācijas visos jautājumos, kuri attiecas uz I. sadaļā minēto Eiropas padomes mērķi un darbības spektru. Tā arī apspriež un var pieņemt rekomendācijas jautājumā, par kuru Ministru komiteja ir lūgusi izteikt savu attieksmi.
- b) Asambleja izstrādā savu darba kārtību saskaņā ar iepriekš minētā punkta noteikumiem, ņemot vērā citu Eiropas starpvaldību organizāciju darbību, kurā piedalās dažas vai visas Padomes dalībvalstis.
- c) Asamblejas prezidents saubu gadījumā izlemj, vai jautājums, kas izvirzīts sesijas darba gaitā, atbilst Asamblejas darba kārtībai.

¹ Ar 1951. gada maija grozījumiem.

24. paragrāfs

Konsultatīvā asambleja, ņemot vērā 38. paragrāfa d punkta noteikumus, var veidot komitejas vai komisijas, lai izskatītu jebkuru jautājumu, kurš saskaņā ar 29. paragrāfu ietilpst tās kompetencē, un sniegtu ziņojumu par to, izskatītu un sagatavotu tās darba kārtībā iekļautos jautājumus, kā arī sniegtu konsultācijas visos procedūras jautājumos.

25. paragrāfs²

a) Konsultatīvās asamblejas sastāvā ir katras dalībvalsts pārstāvji, kurus ievēlējuši dalībvalstu parlamenti no šo parlamentu deputātu vidus vai kuri ir iecelti no šo parlamentu deputātu vidus tāda veidā, kā to ir nolēmuši paši parlamenti, ņemot vērā katras dalībvalsts tiesības iecelt papildpārstāvjus parlamentu sesiju starplaikos, ja vien parlamenti nav pieņēmuši attiecīgu procedūru šādu papildpārstāvju iecelšanai. Katram pārstāvim ir jābūt tās valsts pilsonim, kuru tas pārstāv, taču tas vienlaikus nevar būt Ministru komitejas loceklis.

Šādā veidā iecelto pārstāvju pilnvaru laiks sākas līdz ar kartejo sesiju, kura notiek tūdaļ pēc attiecīgā pārstāvja iecelšanas; tas izbeidzas līdz ar nākamās kārtējas sesijas sākumu, izņemot gadījumus, kad sakarā ar dalībvalstu parlamentu vēlēšanām šim dalībvalstīm ir tiesības iecelt jaunus pārstāvjus.

Ja dalībvalsts aizpilda vakances sakarā ar nāves gadījumu vai demisiju vai iecel jaunus pārstāvjus sakarā ar notikusajām parlamenta vēlēšanām, jauno pārstāvju pilnvaru laiks sākas līdz ar to pirmo piedalīšanos Asamblejas darbā tūdaļ pēc iecelšanas.

b) Pārstāvim Asamblejas sesijas laikā var atņemt tā statusu tikai ar Asamblejas piekrišanu.

c) Katram pārstāvim var būt vietnieks, kurš pārstāvja prombūtnes laikā piedalās Asamblejas darbā, uzstājas un balso viņa vietā; a punkta noteikumi piemērojami arī vietnieku iecelšanai.

² Pirmais a punkta teikums ir ar 1951. gada maija grozījumiem. Pēdējie a punkta apakšpunkti pievienoti 1953. gada maijā; a punkta pirmais apakšpunkts grozīts 1970. gada oktobrī.

26. paragrāfs³

Locekļiem ir tiesības uz šādu pārstāvju skaitu:

Austrija	6	Lihtenšteina	2
Beļģija	7	Luksemburga	3
Bulgārija	6	Malta	3
Kipra	3	Nīderlande	7
Čehoslovākija	8	Norvēģija	5
Dānija	5	Polija	12
Somija	5	Portugāle	7
Francija	18	Sanmarīno	2
Vācija	18	Spānija	12
Grieķija	7	Zviedrija	6
Ungārija	7	Šveice	6
Islande	3	Turcija	12
Irija	4	Lielbritānija	18
Itālija	18		

27. paragrāfs⁴

Noteikumus, ar kādiem Ministru komiteja kolektīvi var piedalīties Konsultatīvās asamblejas debatēs vai Komitejas individuālie pārstāvji vai to vietas izpildītāji var griezties pie Asamblejas, nosaka procedūras noteikumi šajā jautājumā, kurus pieņem komiteja pēc konsultēšanās ar Asambleju.

28. paragrāfs

a) Konsultatīvā asambleja apstiprina tās procedūras noteikumus un no savu locekļu vidus ievēl tās prezidentu, kas pilda savas funkcijas līdz nākamajai kārtējai sesijai.

b) Prezidents kontrolē darba gaitu, bet nepiedalās ne debatēs, ne balsošanā. Par prezidentu ievēlētā pārstāvja vietnieks piedalās Asamblejas darbā, uzstājas un balso viņa vietā.

³ Ar 1951. gada decembra, 1958. gada maijā, 1961. gada novembra, 1963. gada maijā, 1965. gada maijā, 1971. gada februāra, 1974. gada decembra, 1976. gada oktobra, 1978. gada janvāra, 1978. gada novembra, 1988. gada novembra, 1989. gada maijā, 1990. gada novembra, 1991. gada februāra, 1991. gada novembra un 1992. gada maijā grozījumiem.

⁴ Ar 1951. gada maijā grozījumiem.

c) Procedūras noteikumi nosaka *inter alia*:

- i) kvorumu;
- ii) prezidenta un citu amatpersonu ievēšanas veidu un to pilnvaru laiku;
- iii) darba kārtības noteikšanas veidu un kārtību, kādā tā tiek paziņota pārstāvjiem;
- iv) laiku un veidu, kādā tiek paziņoti pārstāvju un to vietnieku vārdi.

29. paragrāfs

Nemot vērā 30. paragrāfa noteikumus, lai pieņemtu Konsultatīvās asamblejas rezolūcijas, arī rezolūcijas:

- i) kurās izteiktas rekomendācijas Ministru komitejai;
- ii) kurās Komitejai ieteikti jautājumi apspriešanai Asamblejā;
- iii) par komiteju vai komisiju izveidošanu;
- iv) par tās sesiju sasaukšanas laiku;
- v) kurās noteikts, kāda veida vairākums nepieciešams tādu rezolūciju pieņemšanai, kuras nav ietvertas iepriekš minētajos i – iv punktos, vai arī šaubu gadījumos – rezolūcijas par nepieciešamā vairākuma noteikšanu, nepieciešams divu trešdaļu balsošana piedalījušos pārstāvju vairākums.

30. paragrāfs

Jautājumos, kuri attiecas uz Asamblejas iekšējo procedūru, arī amatpersonu ievēšanu, kandidātu izvirzīšanu darbam komitejās un komisijās un procedūras noteikumu apstiprināšanu, Konsultatīvās asamblejas rezolūcijas var pieņemt ar tādu balsu vairākumu, kādu nosaka Asambleja saskaņā ar 29. paragrāfa v punktu.

31. paragrāfs

Debates par priekšlikumiem Ministru komitejai attiecībā uz kāda jautājuma iekļaušanu Konsultatīvās asamblejas darba kārtībā jāierobežo tā, lai tās skartu tikai attiecīgā jautājuma saturu, argumentus par un pret tā iekļaušanu darba kārtībā.

32. paragrāfs

Konsultatīvā asambleja rīko savu kārtējo sesiju vienu reizi gadā, tās sasaukšanas datumu un sesijas ilgumu nosaka Asambleja, cenšoties pēc iespējas izvairīties no tās sakrīšanas ar dalībvalstu parlamentu sesijām un ANO Ģenerālās asamblejas sesijām. Nekādā gadījumā kārtējās sesijas ilgums nedrīkst pārsniegt vienu mēnesi, ja vien tam nepiekrīt gan Asambleja, gan Ministru komiteja.

33. paragrāfs

Konsultatīvās asamblejas kārtējās sesijas tiek rīkotas Padomes mitnē, ja vien gan Asambleja, gan Ministru komiteja nepiekrīt, ka sesija notiek citā vietā.

34. paragrāfs⁵

Konsultatīvo asambleju var sasaukt uz ārkārtas sesiju pēc Ministru komitejas vai Asamblejas prezidenta ierosinājuma, tiem savstarpēji vienojoties, turklāt ar šo vienošanos tiek noteikts arī sesijas laiks un vieta.

35. paragrāfs

Konsultatīvās asamblejas debātes ir publiskas, ja vien Asambleja nenolemj citādi.

VI sadaļa. Sekretariāts

36. paragrāfs

- a) Sekretariāta sastāvā ir ģenerālsēkretārs, viņa vietnieks un pēc vajadzības cits personāls.
- b) Ģenerālsēkretāru un viņa vietnieku iecel Konsultatīvā asambleja pēc Ministru komitejas rekomendācijas.
- c) Pārējo Sekretariāta personālu iecel ģenerālsēkretārs saskaņā ar nolikumu par administrāciju.
- d) Neviens Sekretariāta darbinieks nedrīkst strādāt kādas valdības apmaksātu darbu, būt Konsultatīvās asamblejas loceklis vai kādas valsts likumdošanas institūcijas loceklis, nodarboties ar jebkādu citu darbu, kas nav saistīts ar tiešo pienākumu veikšanu.
- e) Katram Sekretariāta darbiniekam jādod svinīgs solījums, kurā viņš apliecina savus pienākumus Eiropas padomes priekšā, to, ka šos pienākumus veiks apzinīgi un nepakļausies nekādu nacionālo uzskatu ietekmei, ka negaidīs un nesāņems nekādus norādījumus attiecībā uz savu dienesta pienākumu izpildi ne no vienas valdības vai citas varas iestādes ārpus Padomes, ka arī atturēsies no jebkādas darbības, kura varētu ietekmēt viņa kā vienīgi Padomei pakļautas starptautiskas amatpersonas statusu. Ģenerālsēkretāram un viņa vietniekam šis solījums jādod Komitejas priekšā, pārējiem Sekretariāta darbiniekiem – ģenerālsēkretāra priekšā.

⁵ Ar 1951. gada maija grozījumiem.

f) Katrs loceklis respektēs ģenerālsēkretāra un Sekretariāta darbinieku atbildības ekskluzīvo starptautisko raksturu un necentīsies panākt, lai viņu rīcība būtu pretrunā ar tiem uzlikto atbildību.

37. paragrāfs

a) Sekretariāts atrodas Padomes mitnē.

b) Ģenerālsēkretārs ir atbildīgs Ministru komitejai par Sekretariāta darbu. Citu uzdevumu starpā tas atbilstoši 38. paragrāfa d) punktam nodrošina Konsultatīvo asambleju ar tādu Sekretariāta un cita veida palīdzību, kādu pieprasa Asambleja.

VII sadaļa. Finanšes

38. paragrāfs⁶

a) Katrs loceklis pats sedz savus pārstāvības izdevumus Ministru komitejā un Konsultatīvajā asamblejā.

b) Sekretariāta izdevumi un visi pārējie kopējie izdevumi tiek sadalīti starp locekļiem tādās proporcijās, kādas nosaka Komiteja atbilstoši dalībvalstu skaitam. Asociēto locekļu iemaksas nosaka Komiteja.

c) Saskaņā ar finanšu nolikumiem ģenerālsēkretārs katru gadu iesniedz Padomes budžetu Komitejai apstiprināšanai.

d) Ģenerālsēkretārs nosūta Komitejai izskatīšanai Asamblejas pieprasījumus, kuri paredz izdevumus, kas pārsniedz Asamblejai un tās darbībai jau budžetā iedalīto līdzekļu summu.

e) Ģenerālsēkretārs iesniedz Ministru komitejai tami par izdevumiem, kuri radīsies Komitejai iesniegto rekomendāciju īstenošanas gaitā. Neviena rezolūcija, kuras īstenošana prasa papildizdevumus, nav uzskatāma par pieņemtu, ja vien Komiteja nav apstiprinājusi arī attiecīgo papildizdevumu tami.

39. paragrāfs

Ģenerālsēkretārs katru gadu informē katra locekļa valdību par tā iemaksas apmēru, un katrs loceklis iemaksā paziņojumā noteikto summu ģenerālsēkretāram ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā no paziņojuma datuma.

⁶ e punkts pievienots 1951. gada maijā.

VIII sadaļa. Privilēģijas un imunitāte

40. paragrāfs

a) Eiropas padome, tās locekļu un Sekretariāta pārstāvji dalībvalstu teritorijā bauda tādas privilēģijas un imunitāti, kāda ir nepieciešama to dienesta pienākumu izpildei. Šī imunitāte ietver visu Konsultatīvās asamblejas pārstāvju imunitāti pret arestu un visu pārējo tiesvedību dalībvalstu teritorijā attiecībā uz Asambleju, tās komitejās vai komisijās izteiktajiem uzskatiem vai balsosana ieņemto pozīciju.

b) Locekļi pēc iespējas ātrāk panāk vienošanos par iepriekšminētā a) punkta noteikumu izpildi. Šajā nolūkā Ministru komiteja rekomendē dalībvalstu valdībām akceptēt līgumu, kas noteiktu garantētās privilēģijas un imunitāti visu locekļu teritorijā. Papildus tam tiks noslēgts īpašs līgums ar Francijas Republikas valdību par tām privilēģijām un imunitāti, kas attieksies uz Padomi tās mitnē.

IX sadaļa. Grozījumi

41. paragrāfs

a) Priekšlikumus par šo Statūtu grozījumiem var izteikt Ministru komiteja vai 23. paragrāfā paredzētajos gadījumos Konsultatīvā asambleja.

b) Komiteja rekomendē un nodrošina to grozījumu ieprotokolēšanu, kurus tā uzskata par nepieciešamiem.

c) Grozījumu protokols stājas spēkā, kad to ir parakstījušas un ratificējušas divas trešdaļas locekļu.

d) Neraugoties uz šā paragrāfa iepriekšējiem punktiem, 23.-35., 38. un 39. paragrāfa grozījumi, kurus apstiprinājušas Ministru komiteja un Asambleja, stājas spēkā no dienas, kad ģenerālsēkretārs paziņojumā dalībvalstu valdībām apliecina to apstiprināšanu. Šis punkts nav spēkā līdz Asamblejas otras kārtējās sesijas lēmuma pieņemšanai.

X sadaļa. Nobeiguma noteikumi

42. paragrāfs

a) Šie Statūti ir ratificējami. Ratifikācijas dokumenti tiek nodoti uzglabāšanā Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdībai.

b) Šie Statūti stājas spēkā pēc septiņu ratifikācijas dokumentu nodošanas uzglabāšanā. Lielbritānijas valdība nodos visām parakstītāju valstu valdībām apliecinājuma dokumentu ar paziņojumu, ka šie Statūti ir stājušies spēkā, norādot, kuras valstis attiecīgajā datumā ir Eiropas padomes locekles.

c) Visas pārējās parakstītās valstis kļūst par šo Statūtu dalībniecēm no tā datuma, kurā tās iesniedz uzglabāšanā Statūtu ratifikācijas dokumentus.

Būdami attiecīgi pilnvaroti, ar saviem parakstiem apliecinām šos Statūtus.

Parakstīti Londonā 1949. gada 5. maijā angļu un franču valodā – turklāt abi teksti ir pilnīgi autentiski – vienā eksemplārā, kas tiks nodots uzglabāšanā Apvienotās Karalistes valdības arhīvā, un Apvienotās Karalistes valdība nodos apliecinātas Statūtu kopijas pārējo parakstītāju valstu valdībām.

Uz Statūtiem attiecinātie teksti,⁷

kurus apstiprinājusi Ministru komiteja 8. un 9. sesijas gaitā un kurus galīgajā variantā paredzēts iekļaut revidētajos Statūtos

1. Ministru komitejas rezolūcija,
kas pieņemta tās 8. sesijā 1951. gada maijā.

Ministru komiteja attiecībā uz Konsultatīvās asamblejas priekšlikumiem par Eiropas padomes Statūtu revīziju, uzskatot, ka tālāk minētie noteikumi nav pretrunā ar pašreizējiem Statūtiem, deklarē savu vēlmi piešķirt likumīgu spēku šādiem noteikumiem:

Jauņu locekļu uzņemšana

Ministru komiteja, pirms tā uzaicina kādu valsti kļūt par Eiropaspadomes loekli vai asociēto loekli saskaņā ar Statūtu 4. un 5. paragrāfu vai pirms izsaka priekšlikumu kādai valstij izstāties no Eiropas padomes saskaņā ar 8. paragrāfu, konsultējas ar Konsultatīvo asambleju atbilstoši pastāvošajai praksei.

Ministru komitejas pilnvaras (Statūtu 15. paragrāfs)

Komitejas secinājumus attiecīgos gadījumos var izteikt konvencijas vai vienošanās veidā. Šādā gadījumā ievērojami šādi noteikumi:

⁷ Ši "Uz Statūtiem attiecināto tekstu" redakcija apvieno mutvārdos izteiktos grozījumus nolūkā precizēt Statūtu angļu un franču valodas variantus, kuri apstiprināti ministru vietnieku 40. sēdē (1956. gada 8.-16. jūnijā).

- i) ģenerālsēkretārs nodod konvenciju vai vienošanos visiem locekļiem ratifikācijai;
- ii) visi locekļi apņemas viena gada laikā no saņemšanas brīža vai, ja tas ārkārtēju apstākļu dēļ nav iespējams, astoņpadsmit mēnešu laikā jautājumu par konvencijas vai vienošanās ratifikāciju izvirzīt attiecīgās valsts kompetentai institūcijai vai institūcijām;
- iii) ratifikācijas dokumenti tiek nodoti uzglabāšanai ģenerālsēkretāram;
- iv) konvencija vai vienošanās ir saistoša tikai tiem locekļiem, kuri to ratificējuši.

Apvienotā komiteja

i) Apvienotā komiteja ir Eiropas padomes koordinācijas institūcija.

Neskarot Ministru komitejas un Konsultatīvās asamblejas attiecīgās tiesības, Apvienotās komitejas funkcijas ir šādas:

- a) izskatīt jautājumus, kuri skar abas institūcijas;
 - b) pievērst abu šo institūciju uzmanību jautājumiem, kuri var izraisīt Eiropas padomes interesi;
 - c) izteikt priekšlikumus par Ministru komitejas un Konsultatīvās asamblejas sesiju darba kārtībā iekļaujamiem jautājumiem;
 - d) izskatīt un veicināt tādu līdzekļu lietošanu, kuri dotu praktisku efektu vienas vai otras institūcijas pieņemto rekomendāciju īstenošanai.
- ii) a) Apvienotā komiteja principā sastāv no divpadsmit locekļiem, pieci no tiem pārstāv Ministru komiteju un septiņi – Konsultatīvo asambleju; šo septiņu skaitā arī Konsultatīvās asamblejas prezidents, kas būs loceklis *ex officio*. Locekļu skaitu var palielināt, Ministru komitejai un Konsultatīvajai asamblejai savstarpēji vienojoties. Tomēr Ministru komiteja pēc saviem ieskatiem var palielināt savu pārstāvju skaitu par vienu vai diviem cilvēkiem;
- b) Ministru komiteja un Konsultatīvā asambleja brīvi izvēlas kārtību, kādā tās izvirza savus pārstāvjus darbam Apvienotajā komitejā;
 - c) ģenerālsēkretāram ir tiesības apmeklēt Apvienotās komitejas sēdes ar padomdevēja tiesībām.
- iii) a) Konsultatīvās asamblejas prezidents ir Apvienotās komitejas priekšsēdētājs;
- b) Komiteja ir darbaspējīga, ja ir nodrošināts kvorums, kas sastāv no trim Ministru komitejas pārstāvjiem un pieciem Konsultatīvās asamblejas pārstāvjiem;
 - c) Apvienotās komitejas secinājumi pieņemami bez balsošanas;
 - d) Apvienotās komitejas sēdes sasauc priekšsēdētājs atbilstoši vajadzībai, proti, pirms un pēc Ministru komitejas un Konsultatīvās asamblejas sesijām;
 - e) ņemot vērā iepriekšminētos noteikumus, Apvienotā komiteja var pieņemt savus procedūras noteikumus.

Specializētās institūcijas

i) a) Eiropas padome var izvirzīt iniciatīvu, uzsākt sarunas starp locekļiem, lai izveidotu specializētās Eiropas institūcijas, kas būtu kompetentas ekonomikas, sociālajā, kultūras, likumdošanas, administratīvajā jomā un citās tamlīdzīgās jomās;

b) katrs loceklis var brīvi izvēlēties – pievienoties vai nepievienoties kādai no Eiropas specializētajām institūcijām.

ii) Ja dalībvalstis pašas pēc savas iniciatīvas izveido specializētās Eiropas institūcijas, jāizskata nepieciešamība nodibināt sakarus starp tām un Eiropas padomi, ņemot vērā Eiropas kopības intereses.

iii) a) Ministru komiteja var lūgt jebkuru institūciju periodiski sniegt pārskatu par savu darbību;

b) ja kādā līgumā par specializētās institūcijas izveidošanu ir paredzēta tās pakļaušana parlamentārai institūcijai, šo parlamentāro institūciju var lūgt sniegt periodiskus ziņojumus Eiropas padomes Konsultatīvajai asamblejai.

iv) a) Noteikumus, ar kādiem specializētā institūcija uztur sakarus ar Padomi, var reglamentēt īpaša līgumā, kas tiek noslēgts starp Padomi un attiecīgo specializēto institūciju. Tādos līgumos tiek paredzēts arī:

1) abpusēja parstāvība un, ja rodas jautājums par integrāciju, – attiecīgie Eiropas padomes un specializēto institūciju integrācijas veidi;

2) informācijas, dokumentu un statistikas datu apmaiņa;

3) specializētās institūcijas ziņojumu sniegšana Eiropas padomei un Eiropas padomes rekomendāciju došana specializētajai institūcijai;

4) pasākumi, kuri attiecas uz personālu un administratīvajiem, tehniskajiem, budžeta un finanšu pakalpojumiem.

b) par sādu līgumu noslēgšanu sarunas ved Ministru komiteja un pēc Konsultatīvās asamblejas viedokļa noskaidrošanas tos noslēdz Eiropas padomes vārdā.

v) Eiropas padome var koordinēt to specializēto institūciju darbu, kuras nodibinājušas sakarus ar Eiropas padomi, saskaņā ar iepriekšminētajiem noteikumiem, rīkojot kopīgas diskusijas un dodot tām savas rekomendācijas, kā arī dodot rekomendācijas locekļu valdībām.

Attiecības ar starpvaldību un nevaldību starptautiskajām organizācijām

i) Ministru komiteja var Eiropas padomes vārdā slēgt līgumus ar jebkurām starpvaldību organizācijām jautājumos, kuri ietilpst Padomes kompetencē.

Šajos līgumos jādefinē noteikumi, ar kādiem attiecīgā organizācija nodibina attiecības ar Eiropas padomi.

ii) Eiropas padome vai jebkura no institūcijām ir pilnvarota pildīt jebkuras funkci-

jas, kuras ietilpst Eiropas padomes darbības spektrā un kuras tai ir uzticējušas citas Eiropas starpvaldību organizācijas. Ministru komiteja slēdz visus šim nolūkam nepieciešamos līgumus.

iii) Līgums, kas minēts i punktā, cita starpā var paredzēt:

a) ka padome veiks attiecīgus pasākumus, lai saņemtu no organizācijām regulārus ziņojumus un informāciju, kā arī lai apgādātu tās ar attiecīgiem ziņojumiem un informāciju mutvārdos vai rakstveidā;

b) ka Padome sniegs tāds pakalpojumus, kādus šīs organizācijas lūgs.

iv) Ministru komiteja Eiropas padomes vārdā var veikt attiecīgus pasākumus, lai konsultētos ar starptautiskajām nevaldību organizācijām, kuras nodarbojas ar Eiropas padomes kompetencē ietilpstošiem jautājumiem.

II. Daļējas vienošanās (Ministru komitejas rezolūcija, kas pieņemta tās 9. sesijā 1951. gada augustā)

Ministru komiteja,

ņemot vērā Statūtu 20.a paragrāfu, kurā teikts, ka tādos gadījumos, kad tiek pieņemtas Ministru komitejas rekomendācijas locekļu valdībām, nepieciešams balsošana piedalījušos pārstāvju vienbalsīgums un Komitejā esošo pārstāvju vairākuma klātbūtne;

ņemot vērā 3. rekomendāciju, kuru pieņēmusi Konsultatīvā asambleja 1950. gada augustā;

vēloties pēc iespējas panākt vienbalsīgu vienošanos, taču atzīstot, ka noteiktos apstākļos atsevišķi locekļi var vēlēties atturēties no piedalīšanās;

uzskatot, ka šai nolūka būtu vēlams, lai atturēšanas procedūra, kura jau ir atzīta Statūtu 20.a paragrafā, būtu definēta tādā veidā, ka Ministru komitejas atsevišķie pārstāvji varētu, atturoties no balsošanas par priekšlikumu, izvairīties no tādu lēmumu uzspiešanas savām valdībām, kuruspieņēmuši to kolēģi,

ir nolēmusi:

1. Ja Komiteja ar balsošanu piedalījušos pārstāvju vienbalsīgu lēmumu Komitejā esošo pārstāvju vairākuma klātbūtnē nolēmi, ka atturēšanas balsošanā par kādu jautājumu tiek atļauta, šis priekšlikums tiek izvirzīts Komitejai izskatīšanai; tiek uzskatīts, ka šo priekšlikumu pieņem tikai tie pārstāvji, kuri par to balsojuši, un tā darbība attiecīgi arī tiek limitēta.

2. Jebkurus papildu izdevumus, kuri rodas Padomei sakarā ar šāda veida procedūru apstiprināto priekšlikumu, sedz tikai tie locekļi, kuru pārstāvji ir balsojuši par minēto priekšlikumu.

LATVIJAS ĀRPOLITIKAS INSTITŪTA PUBLIKĀCIJAS

Pasaules politikas aktualitātes:

- 1992
- Andris Ozoliņš. *Eiropas Kopiena: Latvijas vārti uz Eiropu?*
1993
- Kārlis Eihenbāums. *Eiropas Drošības un sadarbības apspriede: mainīgā loma*
- Jeļena Staburova. *Latvija–Ķīna–Taivana: trīsstūrī vai aplis?*
1996
- Ineta Ziemeļe. *Eiropas Padome – Latvijas partneris Eiropas norisēs*

Baltijas drošības studijas:

- 1993
- Uldis Cērps. *Politiskās partijas demokrātiskā sistēmā: Zviedrijas pieredze*
1994
- Inesis Feldmanis, Aivars Stranga. *The Destiny of the Baltic Entente, 1934-1940*
1995
- *Baltijas valstis ceļā uz Eiropas Savienību (drošības aspekti)*. 1994. gada
3. decembra konferences materiāli
- *Latvija pasaules politikā: iespējas un ierobežojumi*. Rakstu krājums

Pasaule kabbātā:

- 1993
- Guntis Štamers. *Latvia Today*
1994
- Edgars Katajs. *Japāna: vakar un šodien*
1995
- Guntis Štamers. *Latvia Today* (2nd edition)

Fundamentāli pētījumi par starptautiskās politikas jautājumiem:

- 1993
- Inesis Feldmanis, Aivars Stranga, Mārtiņš Virsis. *Latvijas ārpolitika un starptautiskais stāvoklis (30. gadu otrā puse)*. Monogrāfija